

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КРИВОРІЗЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Психолого-педагогічний факультет
Кафедра початкової освіти

«Допущено до захисту»
Завідувач кафедри
_____ Павлик О.А.
(підпис) (прізвище, ініціали)
« ____ » _____ 2021 р.

Реєстраційний № _____
« ____ » _____ 2021 р.

**ТЕКСТИ «НОВОЇ ПРИРОДИ» ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ SOFT SKILLS У
ДРУГОКЛАСНИКІВ НА УРОКАХ МОВНО-ЛІТЕРАТУРНОЇ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ**

Кваліфікаційна робота
студентки групи ПНІ-м-16
ступеня вищої освіти магістр
спеціальності 013 Початкова освіта
Гуцько Ольги Вікторівни

Керівник
кандидат педагогічних наук, доцент,
завідувач кафедри початкової освіти
Павлик Олена Анатоліївна

Оцінка:
Національна шкала _____
Шкала ECTS ____ Кількість балів _____

Голова ЕК _____
(підпис) (прізвище, ініціали)

Члени ЕК _____
(підпис) (прізвище, ініціали)

(підпис) (прізвище, ініціали)

(підпис) (прізвище, ініціали)

(підпис) (прізвище, ініціали)

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ М'ЯКИХ НАВИЧОК МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ	8
1.1. Сутність поняття «навичка», «компетенція» та «компетентність» у психолого-педагогічній літературі.....	8
1.2. Soft skills: сутність поняття, структура та види.....	13
1.3. Психолого-педагогічні детермінанти формування soft skills як наскрізних умінь ключових компетентностей НУШ	22
1.4. Тексти «нової природи» як засіб формування soft skills, їх різноманітність	32
Висновки до розділу 1.....	41
РОЗДІЛ 2. ДОСЛІДЖЕННЯ ВПЛИВУ ТЕКСТІВ «НОВОЇ ПРИРОДИ» НА ФОРМУВАННЯ SOFT SKILLS УЧНІВ 2 КЛАСУ НА УРОКАХ СЛОВЕСНОСТІ	42
2.1 Стан досліджуваної проблеми у практиці шкільного навчання	42
2.2 Діагностика рівня сформованості м'яких навичок учнів другого класу...	51
2.3 Впровадження експериментальної системи роботи з формування м'яких навичок в учнів 2 класу текстами «нової природи»	60
2.4 Аналіз результатів експериментально-дослідного навчання.....	69
Висновки до розділу 2.....	73
ВИСНОВКИ	75
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	78
ДОДАТКИ	88

ВСТУП

Актуальність дослідження. Будь-які зміни та реформи сприймаються зі страхом і недовірою. Четверта промислова революція з кожним днем набирає своєї популярності. Багато робочих місць автоматизуються за допомогою технологій, включаючи штучний інтелект (ШІ), Інтернет речей та хмарних обчислень.

Який же вплив це матиме на освіту, роботу та кар'єру протягом наступних кількох років чи десятиліть? Взаємозв'язок між освітою та ринком праці останнім часом широко вивчається економістами. Головною особливістю їх дослідження є пошук причин диспропорцій між кваліфікованими людьми та закономірностями варіювання заробітної плати. Формальна освіта та набуті професійні навички під час навчального процесу є основними чинниками, що визначають результативність працевлаштування особистості. У зв'язку з цим освіта відіграє подвійну роль у створенні сприятливих робочих місць.

Основна проблема освітніх змін полягає в тому, як зрозуміти і впоратися зі швидкими змінами в непередбачувано бурхливому світі. Навчальний досвід та оновлення знань забезпечують людину навичками, необхідними для кар'єри, вдосконалення або зміни професії. Але це не означає, що ШІ або автоматизація замінять більшість професій, а навпаки, вимагатимуть від людей адаптації до нових викликів та навчання. Щоб виділитися в цьому конкурентному світі, сучасний учень повинен постійно вдосконалювати набуті навички та вміння. Вони будуть корисними не лише в навчальній діяльності, а й для побудови професійної кар'єри, оскільки, коли бракує необхідних умінь, співробітники стають схильними до конфліктів, страждають від низької впевненості в собі, почуваються безпорадними, знижується ефективність їх роботи і зменшується прибуток. Тому виникає необхідність формувати так звані «м'які» навички (soft skills) або навички XXI століття, починаючи з навчання в початковій школі. За даними

Всесвітнього економічного форуму в Давосі, матимуть попит 10 основних навичок: комплексне вирішення проблем, критичне мислення, креативність, вміння управляти людьми, взаємодія з людьми, емоційний інтелект, вміння мислити і приймати рішення, клієнтоорієнтованість, вміння вести переговори, гнучкість мислення [97].

Випускник Нової української школи, як зазначено в «Концептуальних засадах реформування середньої школи», є всебічно розвиненою особистістю із критичним мисленням, патріотом з активною життєвою позицією, стійкими морально-етичними і соціально-політичними цінностями та інноватором, що здатен «змінювати навколишній світ, розвивати економіку за принципами сталого розвитку, конкурувати на ринку праці, учитися впродовж життя» [39].

У країнах Європейського Союзу формується поняття м'яких навичок, які порівнюються із жорстким, тобто фаховими вузькопрофесійними навичкам, тому що вони не мають жорсткої прив'язки до конкретної професії. Таких поглядів дотримуються ЮНЕСКО та Європейська комісія, які наголошують, що володіння м'якими навичками визначає рівень функціональної грамотності сучасного фахівця [96, с.3].

Наразі Міністерство освіти і науки України затвердило наказ про проведення експерименту всеукраїнського рівня за темою «Організаційно-педагогічні умови формування в учнів м'яких навичок шляхом соціально-емоційного та етичного навчання» на базі закладів загальної середньої освіти України на листопад 2019 - грудень 2024 років [55].

Таким чином, щоб бути затребуваними на ринку праці, молодим людям необхідно формувати навички майбутнього. На нашу думку, одним із засобів їх формування є тексти «нової природи», оскільки, як засвідчує досвід педагогів-практиків, вони є фактором розвитку особистості. Проте, з одного боку, даний засіб у початковій школі майже не використовується в навчальному процесі, а з іншого боку простежується поступове введення його в сучасні підручники НУШ з мовно-літературної освітньої галузі.

Водночас даний засіб дає повноцінну можливість вчителю працювати над формуванням та розвитком навичок XXI століття.

Аналіз наукових досліджень. Проблема формування м'яких навичок є досить новою для вітчизняних науковців. Так, К. О. Коваль [37], О. В. Абашкіна [1] розглядають розвиток soft skills як один із важливих чинників працевлаштування. С. Н. Бацунов, І. М. Кунгурова, І. І. Дереча [6] досліджують детермінанти розвитку м'яких навичок. Т. А. Яркова, І. І. Черкасова [86] вивчають формування м'яких навичок у вчителів. І. В. Гарбузюк визначає концептуальні засади освітніх практик, що базуються на життєвих компетентностях [21]. А. І. Івоніна, О. Л. Чуланова, Ю. М. Давлетшина [33], С. А. Наход [57] вивчають роль м'яких навичок у професійному розвитку. Н. В. Жадько, М. А. Чуркіна [29] простежують відмінність між навчанням hard skills і soft skills.

Проаналізувавши наукову літературу, ми можемо бачити, що формування м'яких навичок молодших школярів стає актуальною проблемою в умовах сучасного світу та його першочерговою потребою. Крім того, треба акцентувати увагу на тому, що в науковій літературі немає абсолютних досліджень з питань формування м'яких навичок безпосередньо у дітей молодшого шкільного віку, засобів та прийомів їх формування на уроках словесності.

Важливість проблеми формування м'яких навичок учнів молодшого шкільного віку та недостатня розробленість проблеми в цій галузі обумовлюють актуальність нашого дослідження.

Мета дослідження: теоретично обґрунтувати, розробити та експериментально перевірити педагогічні умови формування м'яких навичок в молодших школярів як наскрізних умінь ключових компетентностей шляхом використання текстів «нової природи» на уроках словесності.

Сформульована мета вимагає розв'язання цілої низки **конкретних завдань**, а саме:

1. На основі аналізу науково-педагогічної та методичної літератури

з'ясувати сутність поняття «м'які навички».

2. Визначити психолого-педагогічні умови формування м'яких навичок в сучасній початковій школі.

3. Охарактеризувати сутність текстів «нової природи», що формують м'які навички, та розкрити особливості їх застосування на уроках словесності в початковій школі.

4. Дослідити стан сформованості в учнів м'яких навичок та уявлень учителів початкових класів про їх формування шляхом використання тестів «нової природи» на уроках словесності.

5. Обґрунтувати, розробити та експериментально апробувати систему роботи з формування м'яких навичок другокласників у контексті нової української школи.

Об'єкт дослідження: процес формування м'яких навичок другокласників під час вивчення мовно-літературної освітньої галузі.

Предмет дослідження: методологія формування м'яких навичок молодших школярів на уроках словесності текстами «нової природи».

Гіпотеза полягає в припущенні, що формування м'яких навичок молодших школярів буде ефективним за умов:

- 1) поетапної роботи над формуванням складових м'яких навичок;
- 2) урахування особливостей рідномовної освіти в Новій українській школі;
- 3) систематичного застосування текстів «нової природи» для підготовки та проведення уроків мовно-літературної освітньої галузі.

Методи наукового дослідження, що були використані: теоретичні (вивчення нормативних документів, аналіз наукових джерел, узагальнення психолого-педагогічної і методичної літератури, моделювання, систематизація теоретичного та практичного матеріалу); педагогічний експеримент (констатувальний, формувальний, контрольний); емпіричні (вивчення шкільної документації, анкетування, спостереження, бесіди), метод математичної обробки даних.

Експериментальна база дослідження: Криворізький навчально-виховний комплекс №81 «Загальноосвітня школа І-ІІ ступенів – ліцей» Криворізької міської ради Дніпропетровської області.

Апробація здійснювалась у публікаціях:

1. Ушакова О.В. «Soft skills» як передумова успішності особистості в сучасному світі. *Актуальні питання теорії і практики початкового навчання*: Збірник наукових праць студентів. Кривий Ріг: Криворізький державний педагогічний університет, 2021. Вип.14.

2. Гунько О.В. Тексти «нової природи» як засіб формування soft skills у другокласників на уроках мовно-літературної освітньої галузі: метод. посібн. Кривий Ріг: КДПУ, 2021.

Практичне значення: узагальнені результати магістерської роботи можуть бути використані вчителями початкової школи на уроках української мови та читання в 2 класі для формування м'яких навичок молодших школярів, для розробки дидактичних матеріалів, навчально-методичних посібників.

Структура роботи: робота складається зі вступу; двох розділів, де розкривається теоретичні основи формування м'яких навичок молодших школярів на уроках словесності текстами «нової природи» та технологія його впровадження; висновків; списку використаної літератури, що містить 98 джерел, та додатків. Загальний обсяг роботи становить 116 сторінок. Обсяг основного тексту – 76 сторінок.

РОЗДІЛ 1.

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ М'ЯКИХ НАВИЧОК МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

1.1. Сутність поняття «навичка», «компетенція» та «компетентність» у психолого-педагогічній літературі

Відповідно до нового Державного стандарту початкової загальної освіти перед школою стоїть завдання впровадження компетентнісного підходу в навчально-виховний процес початкової освіти. Сьогодні навчальний заклад повинен забезпечити формування і розвиток інтелектуальної, творчої та ініціативної особистості, здатної жити в принципово нових умовах, реалізувати себе у житті, бути успішною і сприяти розвитку суспільства.

Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012–2021 роки визначає освіту як стратегічний ресурс культурного і духовного розвитку суспільства, забезпечення національних інтересів, зміцнення міжнародного авторитету й формування позитивного іміджу нашої держави, створення умов для самореалізації кожної особистості [58]. Саме тому найважливішим для держави є виховання людини інноваційного типу мислення з урахуванням запитів особистості та потреб суспільства і держави. А організація якісного навчально-виховного процесу в освітніх закладах є необхідною умовою забезпечення сталого розвитку як всього суспільства, так і формування нових життєвих орієнтирів окремої особистості. А отже, великого значення набуває процес переорієнтації парадигми освіти зі знанневої на компетентнісну.

Дослідженням цієї проблеми у різні часи займалися вчені І. Д. Бех [7], О. В. Овчарук [61], І. Г. Єрмаков [30], Н. М. Бібік [8], Л. С. Ващенко [18], О. І. Локшина [48], Л. І. Парашенко [65], О. І. Пометун [67], О. Я. Савченко [74], С. Е. Трубачева [82], С. У. Гончаренко [22], Г. С. Костюк [41],

В. Ф. Паламарчук [64] та інші.

За визначенням О.І. Пометун, компетентнісний підхід – це «спрямованість освітнього процесу на формування й розвиток ключових і предметних компетентностей особистості. Результатом такого процесу є сформованість загальної компетентності людини як сукупності ключових компетентностей, інтегрованої характеристики особистості» [67, с. 28].

Однією з найважливіших особливостей компетентнісного підходу є перехід від стандартного, звичайного процесу набування знань, умінь і навичок до формування й розвитку в учнів здатності практично діяти і творчо застосовувати набуті знання і досвід у різних ситуаціях. У зв'язку з цим варто говорити про нову роль учителя – не як єдиного наставника та джерело знань, а як коуча, фасилітатора, тьютора, модератора в індивідуальній освітній траєкторії дитини. Безумовно, що змінюється і роль учня в освітньому процесі, тобто перевага надається пошуковій, самостійній діяльності, проектуванню навчальних і життєвих завдань, ситуацій для формування досвіду та застосування предметних і ключових компетентностей [60].

Взаємовідношення між категоріями компетентнісного підходу вдало розкриває О. Я. Савченко і пропонує нам таку схему (див. рис. 1.1.):

Рис. 1.1. Взаємозв'язок між категоріями компетентнісного підходу за О.Я.Савченко

Вона наголошує, що результат компетентнісної освіти можна підкреслити таким виявом індивідуальності учня (див. рис. 1.2.) [74]:

Рис.1.2. Результат компетентнісної освіти за О.Я.Савченко

Ключовою характеристикою компетентнісного навчання є його спрямованість на оволодіння компетентностями. Як зазначено в Законі України «Про освіту», «компетентність – динамічна комбінація знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, інших особистих якостей, що визначає здатність особи успішно соціалізуватися, провадити професійну та/або подальшу навчальну діяльність» [31].

Поняття «компетентність» у науковій літературі розуміють як:

- 1) інтегративне утворення особистості;
- 2) специфічну здатність до чогось;
- 3) поєднання, набір знань, умінь, навичок тощо;
- 4) готовність до діяльності;
- 5) прояв компетенції.

Виходячи з визначень компетентності, поданих різними авторами, можна сказати, що компетентність – якість особистості, її певне надбання, яке визначає якісний рівень, засвоєння в наслідок навчання, знань, умінь навичок та здатності застосувати їх, на основі власного досвіду у процесі здійснення певної діяльності.

Однак фінські дослідники роблять висновок, що компетентність має два виміри - знання та навички [90]. Знання можна розглядати як наше розуміння того, як побудований наш повсякденний світ і як він працює. Навички включають здатність прагматично застосовувати наші знання в життєвих ситуаціях. У цьому контексті «навички» можна розглядати як технічні аспекти компетентності, підкреслюючи аспект «як робити».

Засновником вітчизняного напрямку дослідження навички є С.Л.Рубінштейн, який запропонував поділяти всі дії на свідомі і автоматичні, зазначаючи, що «навички – це автоматизовані дії, які спочатку навмисно, свідомо виробляються, а згодом функціонують як автоматизований спосіб виконання дії» [72].

Існує три погляди на співвідношення знань, навичок та умінь:

1) від знань до вмінь і від деяких із них – до навичок (Г.С.Костюк [40], О.Я.Савченко [74], С.У.Гончаренко [22]).

Не всі вміння, що ґрунтуються на знаннях, перетворюються на навички. Ті дії, які повторюються багаторазово, автоматизуються і перетворюються у навички.

2) від знань – до первинних умінь, а від них – до навичок і вторинних умінь (В.А.Артемів [4], А.М.Богущ [9], П.Я.Гальперін [20], Н.Ф.Тализіна [77]).

На думку учених цього підходу, навичка утворюється на ґрунті первинних умінь (дія, що виконується свідомо людиною вперше) і є основою для розвитку вторинних, більш складних, творчих умінь, де дія відбувається за умови концентрації на ній довільної уваги.

3) від знань – до навичок, а від них – до вмінь (С.Л.Рубінштейн [72], І.Я.Лернер [45], Р.Ю.Мартінова [49], В.О.Онищук [62]).

Підсумовуючи все вище сказане відзначимо, що, домінантним у сучасній психології і педагогіці є розуміння навички як автоматизованої дії, що визначається відсутністю поелементної свідомої регуляції і контролю, хоча являє собою «єдність автоматизму і свідомості»; сучасні тенденції в

науці свідчать про таку послідовність формування досліджуваних явищ: від знань – до навичок, а від них – до вмінь [38].

Навчання на основі компетентності подібне до навчання на основі результатів, оскільки його результати - «компетенції», визначаються заздалегідь і є критеріями для оцінювання учнів.

За визначенням А. В. Хуторського, «компетенція» - це сукупність знань, умінь, навичок, досвіду діяльності та ціннісних орієнтацій відносно певного кола об'єктів реальної дійсності, необхідних для здійснення особистісно- і соціально-значущої продуктивної діяльності» [84, с. 56].

На думку Г. К. Селевка, компетенція - це прагнення особи ефективно організувати внутрішні і зовнішні ресурси для постановки і досягнення цілі. Під внутрішніми ресурсами розуміються знання, вміння, навички, надпредметні вміння, компетентності, психологічні особливості, цінності [75].

Як вважає Н. Є. Мойсеюк, компетенція - «це інтегрований результат опанування змістом загальної середньої освіти, який виражається в готовності учня використовувати засвоєні знання, уміння, навички, а також способи діяльності у конкретних життєвих ситуаціях для розв'язання практичних і теоретичних задач» [51].

Так, під поняттям «компетенція» вчені розуміють різні феномени (див. рис. 1.3.):

Рис.1.3. Основні підходи до трактування поняття «компетенція»

Компетенції, які базуються на «Рекомендаціях Європейського Парламенту та Ради Європейського Союзу щодо формування ключових компетентностей освіти впродовж життя», складаються з трьох взаємопов'язаних компонентів (див. рис. 1.4.):

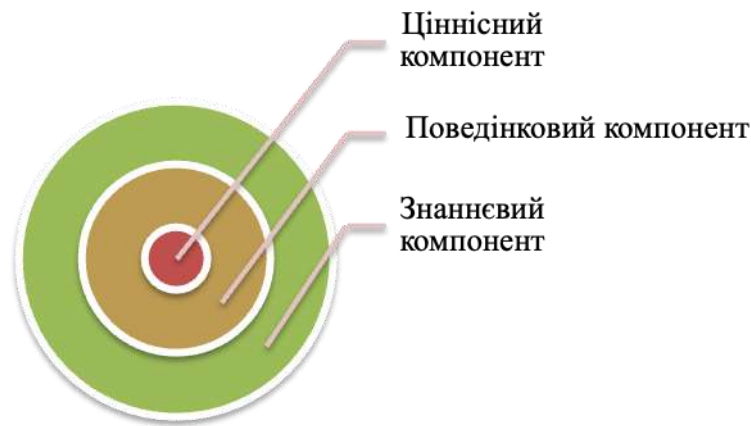

Рис.1.4. Структура компетенції

Ці дані свідчать про те, що компетенція - об'єктивна категорія, суспільно визнаний рівень знань, умінь і навичок, ставлень у певній сфері діяльності людини; коло питань, в яких людина добре обізнана; визначається державою, певними установами, відповідає вимогам часу.

Отже, компетентна особа - це людина, яка володіє необхідними навичками, знаннями та досвідом для ефективного виконання завдання чи діяльності.

Підсумовуючи все сказане, відзначимо, що компетентність – це більш загальне поняття, під яким розуміємо як володіння учнем певної компетенції. Відповідно, компетенція – це більш вузьке поняття, яке об'єднує в собі певний рівень знань, навичок, ставлень у певній сфері діяльності людини. Тоді як навичка – це складова компетенції, окрема дія чи вміння, доведене до автоматизму, яке не потребує великих ресурсних затрат.

1.2. Soft skills: сутність поняття, структура та види

Дедалі більше в науковому дискурсі звучать поняття «hard skills» і «soft

skills», які протиставляються один одному. Перекладаючи з англійської мови, вислів «hard skills» визначають як «тверді навички» - технічні навички, які вивчаються в школі, набуваються в процесі навчання. легко ідентифіковані та вимірювані. Порівняно з твердими навичкам, «soft skills» - «м'які навички», розглядаються як універсальні, надпрофесійні компетенції, які не завжди піддаються кількісному вимірюванню. Іноді їх називають персональними компетенціями, оскільки вони залежать від людини, її якостей і пов'язані з особистими характеристиками.

У наукових дослідженнях останніх років теоретичні аспекти формування та оцінювання навичок XXI століття розв'язують такі науковці, як Н. Р. Балик [5], Л. О. Варченко, Н. В. Морзе [52], Н. П. Дементієвська [25], М. В. Золочевська [32], І. В. Кузьменчук [43], С. Г. Литвинова [47], Т. В. Нанаєва [56], П. Гріффін, Б. Макгау, М. Бінклей, О. Ерстада та багато інших.

Вітчизняні дослідники К. О. Коваль [37], О. Л. Чуланова [33], О. В. Абашкіна [1], С. А. Наход [57], Н. А. Длугунович [27], В. В. Давидова [24], Д. А. Татаурщикова [78], Е. А. Гайдученко, А. В. Марушев розглядають поняття «soft skills» по-різному, однак практично всі визначення частково пов'язані між собою, а деякі з них тісно переплітаються одне з одним (див. табл. 1.1).

На думку М.І. Пентилюк, основними формами роботи з текстом є: навчальне, аналітичне читання текстів з конструюванням запитань до тексту, виразне читання віршів, текстів різних жанрів; проникнення в авторський задум тексту через аналіз ключових слів, що розкривають головну ідею тексту; добір заголовка до тексту, критичне осмислення, обговорення; формування лексикографічної культури через роботу зі словниками різних типів (тлумачним, орфографічним, орфоепічним, синонімів, антонімів, паронімів, омонімів тощо); вправи з техніки мовлення, виразного читання художніх текстів, виголошення власних промов залежно від ситуації мовлення; стисле усне повідомлення про прочитаний у підручнику (газеті,

журналі, методичному посібнику) матеріал з його оцінкою; розповідь про прочитану книгу, відвідану виставку, екскурсію, переглянуту передачу; повідомлення із власного життєвого досвіду відповідно до різних ситуацій (побутового, громадського життя); написання листів, заміток до газети, на радіо, телебачення, веб-сайти з актуальних проблем життя учнів, з проблем культури, навчання, відпочинку тощо [66].

Таблиця 1.1

Підходи науковців до визначення поняття «soft skills»

Автор	Визначення
К. О. Коваль	«Soft skills»- соціологічний термін, який відноситься до емоційного інтелекту людини, перелік особистих характеристик, які пов'язані з ефективною взаємодією з іншими людьми [37].
О. Л. Чуланова	«Soft skills»- соціально-трудова характеристика сукупності ЗУН і мотиваційних характеристик працівника в сфері взаємодії між людьми, вміння раціонально управляти своїм часом, вміння переконувати, ведення переговорів, лідерства, емоційного інтелекту, що володіють емерджентністю, необхідних для успішного виконання роботи і відповідають вимогам посади і стратегічним цілям організації, це характеристика потенційної якості, що дозволяє описати практично всі елементи готовності персоналу до ефективної праці [33].
С. А. Наход	«Soft skills»- готовність, здатність та можливість особистості діяти у будь-яких мінливих ситуаціях, спираючись на власний досвід та інтуїцію [57].
Н. А. Длугунович	«Soft skills»- це навички, вміння та характеристики, які дозволяють бути успішною особистістю [27].
О. В. Абашкіна	«Soft skills»- людські якості, без яких навіть самий кращий професіонал не зможе досягти гарного результату [1].
В. В. Давидова	«Soft skills»- навички, що людина отримує через власний досвід, у процесі додаткової освіти та використовує для подальшого розвитку в професійній діяльності [24].
Д. А. Татаурщикова	«Soft skills» - це уніфіковані навички та особисті якості; які підвищують ефективність роботи і взаємодії з іншими людьми [78].
Е. А. Гайдученко, А. В. Марушев	«Soft skills» - це навички, які допомагають швидко знаходити спільну мову з оточуючими, заводити нові знайомства, бути хорошим комунікатором і лідером.

≈

Говорячи про навички, необхідні в майбутньому, професор Мельбурнського університету, керівник найбільшого міжнародного наукового проекту з оцінки та викладання навичок і компетенцій XXI століття (ATC21S) П. Гріффін зазначив, що «у кожній країні набір компетенцій різний, але завжди це має відношення до навичок, необхідних в

XXI ст. – критичне мислення, навички комунікації і спільної роботи, творчий підхід, навички поведінки в цифровому середовищі» [54]. Ці навички також отримали назву 4C's. Програма освітнього альянсу «Партнерство з навчання у XXI столітті» досліджувала формулу Чотирьох К: креативність, критичне мислення, кооперація та комунікативні навички. Саме ці знання та вміння будуть необхідними в майбутньому (див. рис. 1.5.):

Рис. 1.5. Модель 4К

Далі детально розглянемо кожний компонент моделі 4К окремо.

Креативність. Незважаючи на тривале застосування терміну, креативність як окреме поняття було виділено лише в 50-х рр. XX ст. завдяки Дж. Гілфорду. Дж. Гілфорд вважав, що креативність – це здатність відмовлятися від стереотипних способів мислення. Дж. Гілфорд стверджував, що здатність вирішувати проблему кількома варіантами усупереч причинно-наслідковим зв'язкам лежить в основі творчості. Він назвав цей процес дивергентним мисленням і його протилежністю – схильність звужувати всі варіанти до єдиного рішення - конвергентним мисленням. Саме після публікації його робіт, у яких він визначає різницю між двома типами мисленнєвих операцій – конвергенцією і дивергенцією, концепція креативності набула широкої популярності та почала активно опрацьовуватися.

Дж. Гілфорд виділяє шість параметрів креативності:

- 1) здатність до виявлення і постановки проблем;

- 2) здатність до генерування великої кількості ідей;
- 3) гнучкість – продукування різноманітних ідей;
- 4) оригінальність – спроможність продукувати віддалені асоціації, незвичні відповіді, відповідати на подразники нестандартно;
- 5) здатність удосконалити об'єкт, додаючи деталі;
- 6) уміння вирішувати проблеми, тобто здатність до аналізу і синтезу [92].

Згідно з поглядами американського психолога Е. Торренса, креативність – універсальна пізнавальна творча здатність, процес відчуття труднощів, дефіциту або протиріч знань, вирішення цих проблем шляхом пошуку їх рішень на основі висунення та перевірки гіпотез.

Е. Торренс визначив такі параметри креативності:

- 1) легкість (швидкість виконання тестових завдань, здатність продукувати нові незвичайні ідеї);
- 2) гнучкість (здатність висувати різноманітні ідеї, переходити від одного аспекту проблеми до іншого, використовувати різноманітні стратегії вирішення проблем);
- 3) оригінальність (здатність до висунення ідей, що відрізняються від очевидних, простих або усталених);
- 4) точність (точність виконання завдань, наскільки ретельно людина опрацьовує висунуті ним ідеї, настільки ретельно вона підходить до питань, проблем у життєвих ситуаціях) [98].

Критичне мислення. Критичне мислення - це здатність мислити чітко і раціонально, розуміючи логічний зв'язок між думками та ідеями. Критичне мислення було предметом багатьох дискусій і роздумів ще з часів ранніх грецьких філософів, таких як Платон і Сократ, і продовжує залишатися предметом дискусій у сучасну епоху. Критичне мислення можна охарактеризувати як здатність до рефлексивного та незалежного мислення. Ця ідея спочатку була реалізована в освітній системі США Дж. Дьюї у вигляді рефлексивного мислення, а згодом втілилась в педагогічній новації

«Критичне мислення» М. Ліпмана [94]. У подальшому вивченні теорії критичного мислення займалися такі дослідники як Д. Клустер [36], Д. Халперн [83], А. Кроуфорд, С. Метьюз [42], К. Мередіт, Р. Пауль, Р. Стернберг, Д. Стіл, Ч. Темпл [79] та ін.

У цьому розумінні критичне мислення вимагає від учня об'єктивного аналізу теми та системного підходу до оцінки наявної інформації, щоб сформулювати судження. Відповідно до цього Д. Клустер зосереджує свою увагу на п'яти характеристиках критичного мислення:

1. Самостійність (кожен формулює свої ідеї, оцінки і переконання незалежно від думки інших);
2. інформація (початкова точка формування критичного мислення-знання, які мотивують людину міркувати);
3. постановка питань (учні дуже допитливі, завдання вчителя полягає у тому щоб викликати в них пізнавальний інтерес до нових знань);
4. аргументація (критично мисляча людина знаходить власне розв'язання проблеми і підкріплює це рішення розумними, обґрунтованими фактами; усвідомлює, що можливі інші рішення тієї ж проблеми, і намагається довести, що вибране ним рішення логічніше і раціональніше);
5. соціальне мислення (тільки в обговоренні, при наявності зворотнього зв'язку можна переконатися у правоті власної позиції) [36].

Автор переконливо доводить, що всі п'ять пунктів критичного мислення можуть втілюватися в різних видах навчальної діяльності, але найкращим з них - як для вчителів, так і для учнів – є письмова робота. На письмі процес мислення стає видимим і, отже, доступним для вчителя. В такій роботі учень завжди активний в пошуку рішення проблеми, він мислить самостійно і користується при цьому знаннями із власного досвіду, наводить переконливі аргументи щодо своєї думки.

Комунікація. Психологічний словник визначає поняття «комунікація» як фундаментальну ознаку людської культури, яка полягає в інтенсивному взаємодіюванні людей на основі обміну різного виду інформацією [71].

У вітчизняній психології спілкування розглядається як одна з основних умов розвитку дитини, найважливішого чинника формування його особистості, провідного виду діяльності людини, спрямованої на пізнання та оцінку самого себе за допомогою взаємодії з іншими людьми. Питанням дослідження комунікативної системи у різний час розглядали у своїх працях Л. С. Виготський [19], А. Н. Леонтьєв [44], М. І. Лісіна [46], С. Л. Рубінштейн [73], Д. Б. Ельконін [85] та ін.

Комунікативність передбачає володіння певними комунікативними вміннями. Комунікативні вміння розглядаються як група умінь, що характеризують особистісні якості людини, необхідні для організації та реалізації процесу спілкування, взаємодії. Формування навичок спілкування відбувається ще в дитинстві — дитина, пізнаючи навколишній світ, вчиться взаємодіяти з іншими, встановлювати контакти, вести цікаві бесіди, домовлятися. Людина з хорошими комунікативними навичками вміє ефективно спілкуватися, досягаючи через спілкування бажаних цілей.

На думку К.І.Пономарьової, сформувати комунікативні вміння — означає «навчити молодшого школяра ставити запитання і чітко формулювати відповіді на них (тобто вести діалог), уважно слухати й активно обговорювати зміст почутого, коментувати висловлення співрозмовників і критично їх оцінювати, аргументувати свої думки, висловлювати співрозмовникові свою емпатію, адаптувати власні висловлення для сприймання іншими учасниками комунікативного процесу». Також вона виділяє три групи комунікативних умінь:

І група — комунікаційні (мовленнєві). До них належать вміння:

- 1) чітко і зрозуміло висловлювати свої думки;
- 2) переконувати;
- 3) аргументувати;
- 4) доводити;
- 5) робити висновки;
- 6) аналізувати висловлення.

II група умінь — перцептивні (уміння сприймати). Ця група охоплює уміння:

- 1) слухати і чути (правильно інтерпретувати вербальну і невербальну (жести, міміку) інформацію, розуміти підтекстову інформацію тощо);
- 2) зрозуміти настрій і почуття іншої людини (здатність до емпатії, дотримання такту, співчуття);
- 3) здійснювати рефлексію.

III група умінь — інтерактивні (уміння взаємодіяти в процесі спілкування). До цієї групи належать уміння:

- 1) вести бесіду, перемовини, обговорення;
- 2) ввічливо висловлювати свої думки;
- 3) ставити запитання;
- 4) захопити собою;
- 5) сформулювати вимогу;
- 6) спілкуватися в конфліктних ситуаціях;
- 7) керувати власними емоціями, своєю поведінкою [69].

Командна праця. Навички роботи в команді - запорука успіху в навчанні або роботі. Коли учні утворюють групу, соціальні навички починають діяти. В команді школярі вчать активно вислуховувати один одного, формулювати ідеї та використовувати конструктивну критику. Для дітей це не тільки можливість подружитися і поспілкуватися з іншими; а й розширити словниковий запас, попрацювати над терпінням і навчитися висловлювати свої пропозиції по черзі. Робота в команді також допомагає розвивати навички вирішення проблем, навички критичного мислення та навички оцінювання. Ефективна команда рівномірно розподіляє обов'язки, легко розуміє навчальний матеріал і охоплює більшу його частину, ніж якщо б вони працювали самостійно.

Здатність учня до командної роботи залежить від його особистого бажання та можливості зважати на точки зору інших людей, координувати

ідеї багатьох осіб, вирішувати проблеми в команді, знаходити консенсус та йти на компроміс.

Робота в команді навчає важливих комунікаційних і соціальних навичок. Сучасна модель школи спрямована саме на формування цих навичок, адже учитель перебуває у ролі спостерігача, а діти навчаються в умовах самостійності: досліджують тему уроку, роблять висновки й обговорюють отримані результати.

Робота в команді- це спільний процес, який дає змогу людям досягти надзвичайних результатів. Така синергія можлива лише тоді, коли всі члени команди знають, у чому полягає їхня роль, передають одне одному навички та віддаються успіху команди. Психолог і дослідник Р.М. Белбін виділив 9 типів ролей у командній роботі (див. рис. 1.6.) [88]:

Рис.1.6. Типи ролей у командній роботі за Р.М. Белбіним

У кожної «м'якої» навички свої рівні і критерії розвитку. Оцінити рівень розвитку навичок і компетенцій допомагають методики асесменту.

Кожну компетенцію описують через комплекс індикаторів, в яких вона проявляється. У зв'язку з викладеним вище пропонуємо визначити, з чого складається компетенція і вибрати шкалу рівня її розвитку.

1.3. Психолого-педагогічні детермінанти формування soft skills як наскрізних умінь ключових компетентностей НУШ

Сучасний світ складний. Дитині недостатньо дати лише знання. Ще важливо навчити користуватися ними. Знання та вміння, взаємопов'язані з ціннісними орієнтирами учня, формують її життєві компетентності, потрібні для успішної самореалізації у житті, навчанні та праці [60]. Вважаємо, що формування м'яких навичок буде ефективним за умови врахування таких аспектів:

- відповідність віковим та індивідуальним особливостям;
- формування м'яких навичок на засадах педагогіки партнерства;
- поетапності роботи над формуванням м'яких навичок;
- систематичне застосування текстів «нової природи».

Враховуючи вікові особливості розвитку дітей, педагогіка значною мірою базується на сукупних даних фізіології та психології. Критеріями вікового розвитку є анатомо-фізіологічні, психо-педагогічні показники стану дитини на кожному віковому проміжку її життя. При цьому педагогічні критерії вікового розвитку характеризують можливість виховання та навчання в різні періоди життя дитини. З віком пов'язаний також характер, діяльність дитини, особливості її мислення, коло потреб, інтересів, соціальних проявів. Цей вік характеризується тим, що дитина активна, відкрита до всього нового і оптимістично налаштована на життя в суспільстві. Вона намагається дізнаватися все більше і більше інформації, дружити з усіма оточуючими людьми. У молодшому шкільному ми не

помічаємо кардинальних змін у моторних навичках дитини, тому що це період вдосконалення, коли покращується координація та загострюється дрібна моторика. Але відбуваються значні зміни в її соціальних навичках і мисленні. Дитина розвивається на основі навичок, які вона розвинула у ранньому дитинстві, і рухається до більшої автономії, як інтелектуально, так і емоційно. Батьки відіграють важливу роль у житті своїх дітей. Вони ставлять перед дитиною відповідні віку виклики, щоб стимулювати їх розвиток, а також набувати досвід, який дозволяє дитині самостійно досліджувати та вчитися у взаємодії з навколишнім середовищем. Педагогіка партнерства набула поширення в сучасній українській освітній системі. Вона передбачає співпрацю між усіма учасниками навчально-виховного процесу, наявність компетентного підходу, інтеграцію виховної та соціальної роботи для учнів з метою підготовки їх до майбутнього життя, виховання свідомих громадян із системою ціннісних орієнтацій, залучення молоді співпрацювати з суспільством, батьками, вчителями тощо. Про це йдеться в Законі Україна «Про освіту», де на першому місці стоїть партнерська співпраця, а не змістовний аспект навчання. Школа змінює своє ставлення до об'єктно-об'єктної освіти, ставить особистість на перше місце в суспільстві. Зокрема, у Концепції зазначено, що основними принципами педагогіки партнерства є: повага до особистості; доброзичливість і позитивне ставлення; довіра у відносинах; діалог – взаємодія – взаємоповага; розподілене лідерство; принципи соціального партнерства [39].

Ми постійно взаємодіємо з іншими людьми і не можемо відмовитись від спілкування. Тому опанування цими навичками має основне значення для нашого особистісного та соціального розвитку. Ми використовуємо їх у момент говоріння, слухання, читання та письма.

Теоретичне дослідження питання компетентності у спілкуванні дозволило нам визначити комунікативну компетентність як інтегральне, відносно стабільне, цілісне утворення, що проявляється в індивідуально-психологічних особистісних властивостях поведінки і спілкування, виявляє

здатність встановлювати і підтримувати необхідні контакти з іншими людьми в межах певної діяльності; комунікативна компетентність включає сукупність знань, досвіду, якостей, здібностей особистості, які дозволяють ефективно виконувати комунікативні функції. У структурі комунікативної компетентності особистості можна виділити такі компоненти (див.рис.1.7.):

Рис.1.7. Компоненти комунікативної компетентності

Ефективність формування комунікативної компетентності молодших школярів значною мірою залежить від визначення його рівневої характеристики.

О. В. Васильєва, опираючись на визначені критерії комунікативної компетентності, пропонує визначати певні рівні сформованості, таким чином здійснюючи оцінку сформованості. Автор визначає три рівні сформованості комунікативної компетентності учнів початкових класів:

— низький рівень характеризується низькими здібностями до практичного використання системи мови, неповним володінням комунікативною діяльністю, елементарною теоретичною підготовкою, нездатністю до застосування соціокультурної, діалектичної інформації у комунікативних ситуаціях;

— середній рівень характеризується достатніми здібностями до

практичного використання системи мови, частковим володінням комунікативною діяльністю, достатньою теоретичною підготовкою, спроможністю до застосування соціокультурної, діалектичної інформації у комунікативних ситуаціях;

— високий рівень характеризується високими здібностями та вміннями до практичного використання системи мови, повним володінням комунікативною діяльністю, спроможністю до творчого застосування соціокультурної, діалектичної інформації в комунікативних ситуаціях [14].

Рівень вирішення комунікативних завдань є показником рівня розвитку комунікативних здібностей, комунікативних умінь.

У наш час важливі не лише освіченість та інтелект, а й уміння генерувати нові ідеї та знаходити нестандартні шляхи вирішення проблем. Ця навичка допомагає досягти високих результатів у навчанні та позитивно впливає на побудову кар'єри. Урахування всіх критеріїв креативності та їх детермінант дає можливість визначити рівень сформованості креативності учня. Так науковці виокремлюють три рівні креативності: репродуктивно-імітаційний (початковий), частково-креативний (середній) і автономно-креативний (високий) (див. табл. 1.2).

Таблиця 1.2

Рівні сформованості креативності

Рівень	Характеристика
Репродуктивно-імітаційний (початковий рівень)	Характеризується спрямованістю учня на відтворення, наслідувальну діяльність. Учні виконують діяльність чи розв'язують задачі за чіткими інструкціями; потребують стимуляції та контролю від вчителя; дотримуються шаблонних способів мислення і діяльності; мислення учнів вузьке та шаблонне, проявляють високий ступінь несамостійності. Учні вирішують задачі чи проблеми за заданим алгоритмом, відповідно навіть незначні зміни створюють для них суттєві труднощі. Спостерігається недостатня сформованість інтелектуально-логічних та інтелектуально-евристичних умінь. Мислення характеризується інертністю, несамостійністю, шаблонністю. Схильні копіювати зразки без власної адаптації. Такі учні переважно схильні працювати в групі або парі, де виконують роль виконавця
Частково-креативний (середній рівень)	Ці учні характеризуються значно більшою зацікавленістю в креативності, творчій діяльності, хоча також потребують

	<p>зовнішньої підтримки і допомоги з боку вчителя чи більш творчих і самостійних однокласників. Учням з таким рівнем креативності притаманні такі операції, як аналіз, узагальнення, порівняння, класифікація і систематизації, але здатні виконувати їх в групі чи під крівництвом вчителя, при самостійному виконанні відчують труднощі. Здатні ситуативно виявляти швидкість, гнучкість і оригінальність мислення у розв'язанні проблем, що викликають особистісну зацікавленість. Саморегуляція в творчій діяльності розвинена слабо, тому самостійність та активність обмежені. Таким учням властива загальна позитивна самооцінка, однак вони сумніваються у своїх творчих можливостях і потребують зовнішньої підтримки. Учні відкриті до сприйняття зовнішньої допомоги, використання досвіду інших людей. Тим не менш самостійності та ініціативності бракує. Не дуже впевнені у власних силах та орієнтовані на схвалення оточуючих</p>
<p>Автономно-креативний (високий рівень)</p>	<p>Характеризується загальною спрямованістю на творчість і реалізацію своїх можливостей у творчій діяльності. Активно виражений пізнавальний інтерес, допитливість, прагнення до створення нового, пошуку і розв'язання проблем нестандартним способом. Добре сформовані такі логічні операції, як аналіз, узагальнення, класифікація тощо. Чудово утворюють причинно-наслідкові зв'язки, генерують нові ідеї та варіації рішень. Особливо яскраво виражені такі якості дивергентного мислення, як швидкість, гнучкість, оригінальність, точність і критичність. Таким учням властива позитивна самооцінка, віра у себе, можливість досягнення успіху в творчій діяльності, наполегливість у реалізації творчих задумів, здатність долати перешкоди на шляху до мети, незалежність у поглядах, здатність протистояти зовнішньому тиску. Готові організувати та контролювати творчу діяльність, тобто розвинена саморегуляція в творчості. Готові накопичувати та використовувати творчий досвід інших людей, конструктивно взаємодіяти в процесі колективної творчої діяльності, уникати конфліктів або продуктивно розв'язувати їх</p>

Запропонована рівнева структура може розглядатися і як етапи розвитку креативності школярів.

Критичне мислення - одна з ключових навичок XXI століття, що дозволяє аналізувати інформацію, робити висновки та приймати рішення на основі проведеного аналізу, а також формувати власну думку та відстоювати свою позицію. Розвиток критичного мислення в учнів має практичну важливість – на кінцевому етапі формується навичка прийняття рішень, формулювання власної думки, генерації ідей. О. І. Пометун стверджує, що саме за допомогою критичного мислення відбувається усвідомлення власної

позиції, пошук нових ідей та прийняття рішень, аналіз фактів та визначення актуальності та доцільності інформації. Б. Блум сформулював піраміду, що складається з шести ключових елементів критичного мислення. Структура передбачає, що для досягнення успіху в критичному мисленні потрібно пройти рівні, згадані в піраміді (див.рис.1.8.) [89].

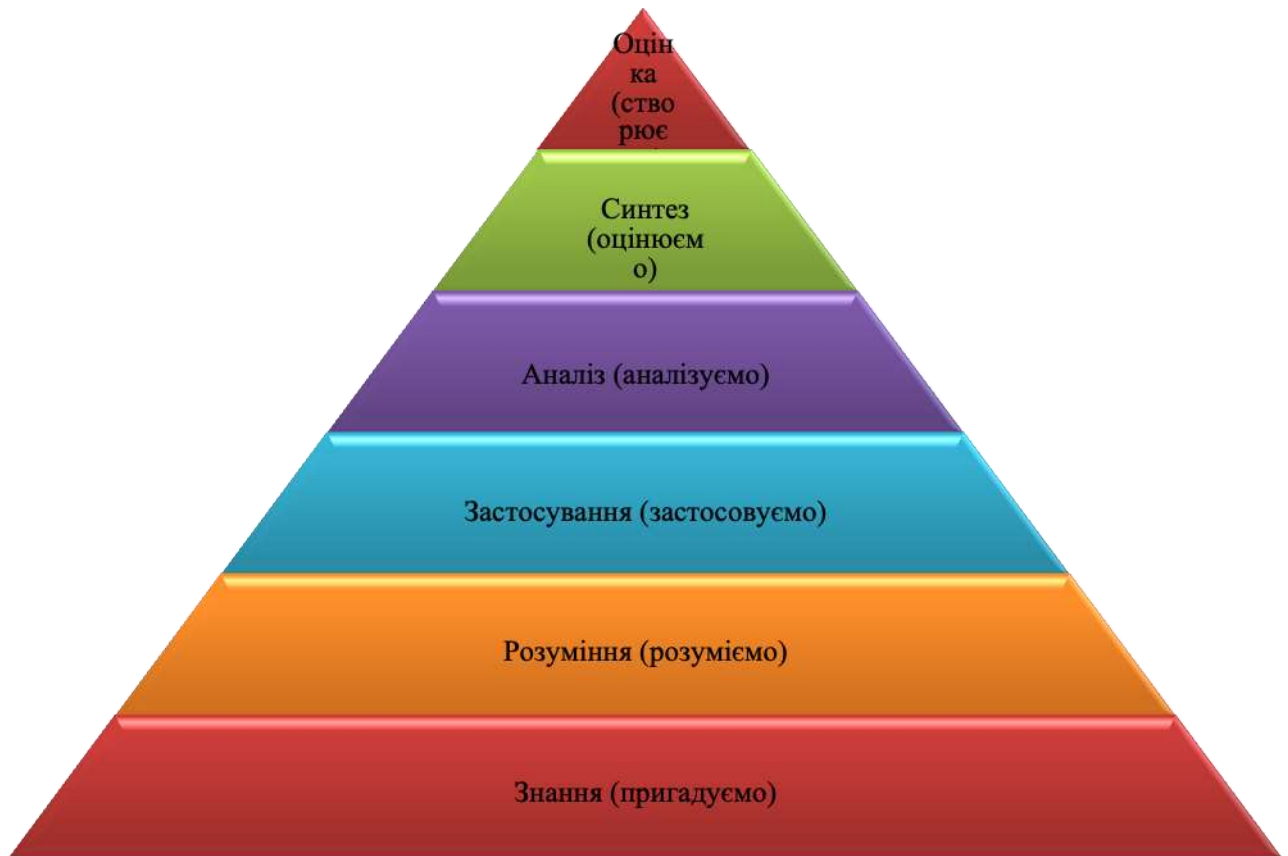

Рис.1.8. Рівні критичного мислення за таксономією Б.Блума

Л. Андерсон та Д. Кратвол перейшли у позначенні рівнів навчальних результатів від іменників до дієслів та переставили дві останні категорії з іншим трактуванням, аніж у Б. Блума. Проте сутнісний смисл таксономії не змінився [87].

Групова робота може бути ефективним методом мотивації учнів, стимулювання активного навчання та розвитку ключових навичок критичного мислення, комунікації та прийняття рішень. Як і будь-яка справа, вона більш результативна, коли ретельно спланована й використовується продумано. Тому важливо спланувати групову роботу. До складових процесу

командоутворення відносяться наступні компоненти (див.рис.1.9.):

Рис. 1.9. Процес командоутворення

Робота в команді позитивно впливає на досягнення школярів, коли в групах панує атмосфера доброзичливості і підтримки. Якщо при груповій роботі діти негативно ставляться одне до одного, виявляють неповагу, то така групова діяльність не сприяє їхнім досягненням.

Формування м'яких навичок є складним процесом пізнавальної, практичної і контрольно-рефлексивної діяльності, який потребує поетапного навчання, відповідних дій вчителя і учня, оптимального вибору форм, методів, засобів і видів навчальної діяльності. Опираючись на структурні компоненти, нами було окреслено такі етапи формування компонентів

м'яких навичок: *мотиваційно-пізнавальний, теоретично-прикладний, рефлексивно-творчий* (див. табл. 1.3.).

Таблиця 1.3.

Етапи формування м'яких навичок молодших школярів

№ п/п	Етапи формування м'яких навичок	Зміст етапу
I.	Мотиваційно-пізнавальний	Потреба, яка стимулює пізнавальну активність учнів, їх готовність до засвоєння знань, спонукання до усвідомлення необхідності ініціативно діяти під час навчання, сміливо розкриваючи свої творчі можливості.
II.	Теоретико-прикладний	Отримання та застосування набутих знань під час практичної діяльності, формування практичних навичок роботи.
III.	Рефлексивно-творчий	Аналіз та оцінка власної діяльності, спонукання мотивації до самовдосконалення, вміння виявляти свої помилки і вчасно їх виправляти, творчий підхід до вирішення навчальних задач.

Мотиваційно-пізнавальний етап. Характеризується виявленням пізнавальних мотивів молодших школярів до учіння, зокрема пізнавальних, які пов'язані зі змістом навчальної діяльності і процесом її виконання, а також відповідає етапам уроку: мотивації навчальної діяльності, актуалізації опорних знань.

Теоретико-прикладний етап. Формуються практичні вміння і навички роботи за допомогою текстів «нової природи». Даний етап розкривається на уроках під час вправлення у практичному застосуванні набутих знань.

Рефлексивно-творчий етап. Спрямований на закріплення практичних вмінь та навичок, передбачає перегляд робіт один одного та порівняння їх зі своєю, формує в учня адекватну самооцінку, що дає поштовх до самовдосконалення. Ключовими компонентами цього етапу є творчість і фантазія дітей щодо розв'язання навчальних ситуацій та завдань.

Таким чином, формування м'яких навичок має відбуватися за схарактеризованими етапами. Вилучення одного з етапів призведе до порушення єдиної системи і недостатнього результату навчально-

пізнавальної діяльності.

Зважаючи на глибокий теоретичний аналіз науково-педагогічної літератури, нами було розроблено дидактичну модель формування м'яких навичок молодших школярів на уроках словесності текстами «нової природи» (див. рис. 1.10.), яка містить такі компоненти:

1. Діагностичний компонент має на меті виявлення рівнів сформованості м'яких навичок молодших школярів під час уроків словесності на початковому етапі навчання.

2. Змістово-цільовий компонент окреслює роботу за трьома етапами розробленої нами системи та формування м'яких навичок текстами «нової природи».

3. Умовний компонент має на меті роботу з формування м'яких навичок другокласників за визначеними умовами, які поліпшують ефективність даного процесу.

4. Результативний компонент передбачає проведення підсумкових діагностичних методик та констатацію рівнів сформованості м'яких навичок другокласників на уроках словесності текстами «нової природи» на фінальному етапі навчання.

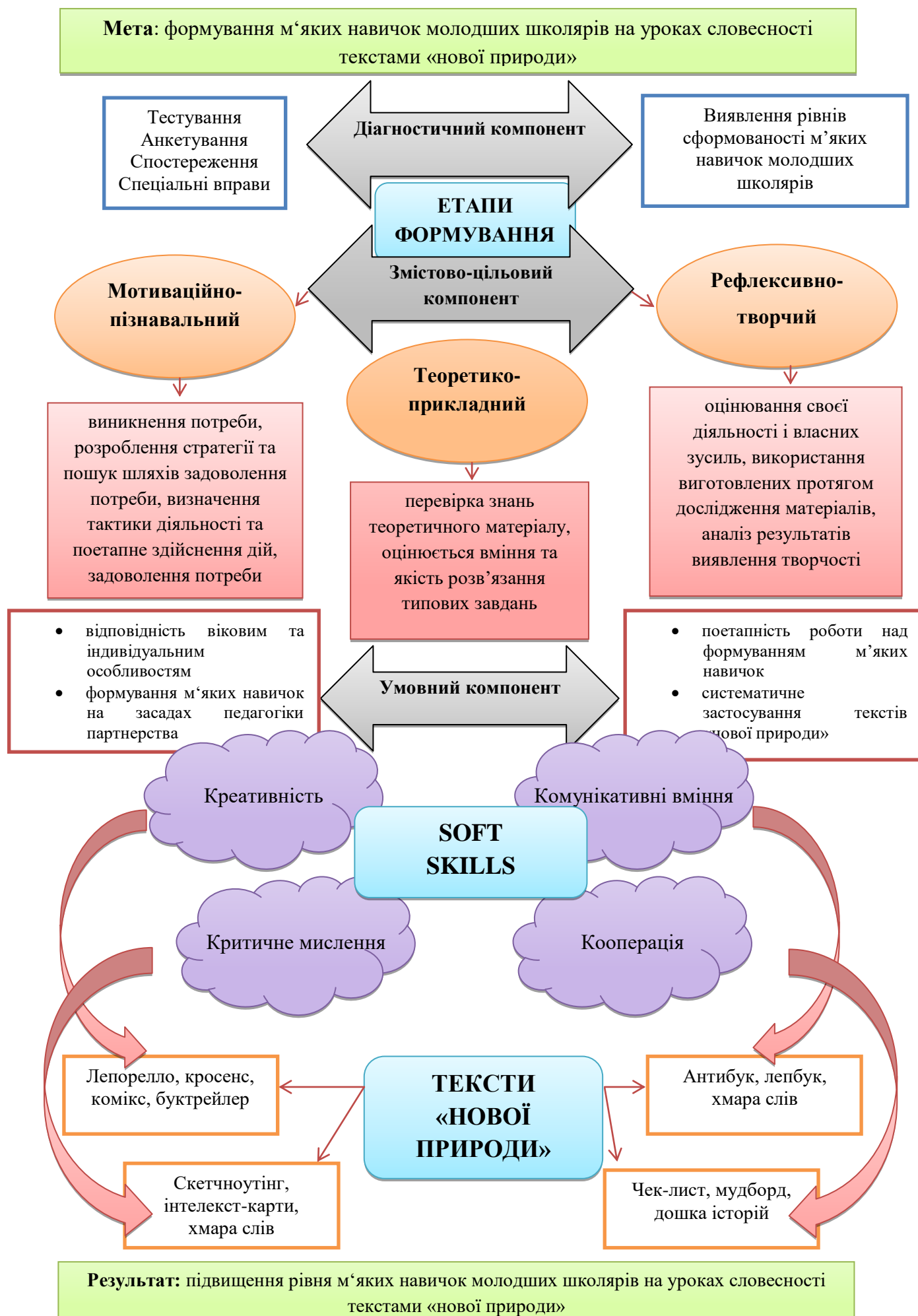

Рис.1.10. Модель формування soft skills молодших школярів

1.4. Тексти «нової природи» як засіб формування soft skills, їх різноманітність

Провідним структурним елементом підручника є текст. У ньому реалізується освітня, розвивальна та виховна мета навчання. Для вчителя текст – засіб формування системи цінностей, комунікативної, мовної та соціокультурної компетентності учня, а для самого учня – джерело інформації, об'єкт розуміння та вивчення [66].

М.С. Вашуленко зазначає, що «реальною одиницею усного та писемного мовлення є текст, який становить найвищий рівень мовної системи. Текстом може бути й одне речення, якщо воно є окремим елементом мовної комунікації» [15].

Згідно з поглядами Н. Бондаренко вивчення мови на основі тексту дає змогу комплексно розвивати вміння і навички учнів у всіх видах мовленнєвої діяльності, а також здійснювати функціональний підхід до подання й засвоєння мовної теорії [12].

Досліджуючи проблему доступності змісту текстів, І.Ф.Гудзик звертає увагу на проблему змістовного наповнення тексту, щільності інформації. На переконання дослідниці, «у тексті мають бути не тільки речення, що несуть основне повідомлення, а й ті, які вводять, доповнюють, пояснюють основні відомості» [23, с. 44–47].

Розглядаючи в контексті текстоцентричного підходу текст, дослідники вважають, що він є «результатом будь-якого різновиду мовленнєвої діяльності – мовленнєвий твір у звуковій або графічній формі (говоріння або письмо), а також об'єкт розуміння (читання та аудіювання)» [28].

Н.В. Ігнатенко виділяє чотири етапи розуміння тексту школярами [34, с. 14–16]:

1) орієнтування у фактичному змісті навчального матеріалу (розуміння та відтворення учнями фактичного змісту прочитаного);

2) смисловий аналіз тексту (розуміння істотних зв'язків, відношень, головних ознак тощо);

3) структурний аналіз тексту (структурування тексту на логічні частини; виділення у тексті його складників);

4) діалогічна взаємодія читача з текстом, узагальнення прочитаного (поглиблення розуміння тексту, виявлення особистісного ставлення читача до змісту прочитаного).

Основними функціями навчального тексту, на думку Н.М. Мединської, є такі:

— **Функція поповнення знань** учнів про систему мови, функціонування мовних явищ. Ця функція знаходить практичну реалізацію у завданнях до тексту, що охоплюють різні мовні рівні, спрямовані на те, щоб звернути увагу учнів на мовні елементи тексту (знайти незнайомі слова, відшукати і вписати однорідні члени речення, підкреслити дієслова тощо).

— **Функція тренування.** Головна мета цієї функції – формування мовних умінь і навичок. Вона здійснюється на основі завдань до тексту, орієнтованих на часткове чи повне відтворення його змісту (відповісти на запитання вчителя, переказати текст, використавши певні граматичні явища, лексичні одиниці тощо).

— **Функція розвитку смислового сприймання тексту:** розуміння прослуханого або прочитаного. Втілення цієї функції залежить від характеру завдань, які насамперед мають бути спрямовані на перевірку розуміння сприйнятого тексту або на виокремлення в ньому різних смислових елементів, що дають можливість правильно розуміти зміст тексту.

— **Функція розвитку усного мовлення** (формування на основі тесту навичок говоріння). З цією метою на уроках варто використовувати різні форми відтворення змісту прослуханого чи прочитаного (переказування своїми словами, доповнення тексту деталями, побудова діалогів на базі тексту тощо) [50].

Л.О. Варзацька у свою чергу виділяє соціокультурні, розвивальні та

виховні функції тексту (див.рис.1.11) [13].

Рис.1.11. Функції навчального тексту за Л.Варзацькою

На думку М.І. Пентилюк, основними формами роботи з текстом є: навчальне, аналітичне читання текстів з конструюванням запитань до тексту, виразне читання віршів, текстів різних жанрів; проникнення в авторський задум тексту через аналіз ключових слів, що розкривають головну ідею тексту; добір заголовка до тексту, критичне осмислення, обговорення; формування лексикографічної культури через роботу зі словниками різних типів (тлумачним, орфографічним, орфоепічним, синонімів, антонімів, паронімів, омонімів тощо); вправи з техніки мовлення, виразного читання художніх текстів, виголошення власних промов залежно від ситуації мовлення; стисле усне повідомлення про прочитаний у підручнику (газеті, журналі, методичному посібнику) матеріал з його оцінкою; розповідь про прочитану книгу, відвідану виставку, екскурсію, переглянуту передачу; повідомлення із власного життєвого досвіду відповідно до різних ситуацій (побутового, громадського життя); написання листів, заміток до газети, на радіо, телебачення, веб-сайти з актуальних проблем життя учнів, з проблем культури, навчання, відпочинку тощо [66].

Аналізуючи проблему формування м'яких навичок в учнів, необхідно враховувати зміни сприймання та інших когнітивних процесів сучасного учня. Відповідно до теорії поколінь Нейл Хоув та Вільяма Штрауса діти, народжені після 2010 року, належать до покоління Альфа [93]. Вони активні інтернет-користувачі. В основному гаджети використовують для відеоігр, перегляду мультфільмів та смішних відео. Найбільш поширені формати — це пранки, челленджи, анпакінги, DIY, ситками та стрими. Діти трансформують старі формати, створюють нові типи контенту. Наприклад, вони не просто грають у комп'ютерні ігри, а використовують формат let's play (користувач записує своє проходження гри та викладає відеоблог).

На сьогоднішній день психологи, педагоги, філологи та інші спеціалісти наголошують на якісній зміні природи тексту: замість звичайних лінійних текстів з простою графікою (таблиці, схеми, діаграми), більш актуальними стають тексти, для яких характерним є гіпертекстуальність, синтез мультимедійності та вербальних структур, активне використання графіки, віртуальної реальності та інших елементів цифрової доби.

О. І. Козакова вважає, що тексти «нової природи» або мультитексти – це не стійкі поняття, які певним чином описують широку групу нетрадиційних текстів, тобто текстів з нетрадиційною структурою. Вона виділяє такі основні зміни тексту:

- відмова від лінійної будови тексту;
- зменшення об'єму тексту при збільшенні інформаційного навантаження;
- орієнтованість на роздрібненість текстової структури;
- інтерактивність;
- розвиток форм зворотнього зв'язку та інше [35].

О. І. Козакова виокремлює дві моделі створення «текстів нової природи»: стискання тексту або написання тексту. Перша модель є більш розповсюджена і полягає в тому, що традиційну вербальну конструкцію тексту стискають за допомогою таких операцій:

- стискання – відсутність словесних структур низької інформативності;
- заміна словесних конструкцій на знакові: стрілки, малюнки, рисунки, графіки, діаграми, у випадку з текстами для дітей та підлітків варто використовувати смайли (emoji);
- цифри виражаються лише в числовій формі (4-й, по 2-є тощо);
- тексти, що відображають причинно-наслідкові зв'язки, замінювати на схеми;
- використання метафор-малюнків;
- гіпертекстуальність;
- доповнення тексту мультимедійними фрагментами;
- створення нових допоміжних компонентів тексту, що полегшать опанування змісту тексту (тести, рекомендації тощо).

Друга модель створення тексту «нової природи» - це написання тексту одразу замінюючи слова знаками. Типовим прикладом такого тексту є презентації ораторів, коли текст створюється одразу в програмі з використанням картинок та знаків, тезисно, а не об'ємно. Доповідачі, які надають перевагу «візуальним нотаткам» (скетчноутинг), створюють свої тексти переважно у вигляді малюнків, де слова переважно підсилюють малюнок, а не є самостійною змістовою частиною.

У зв'язку з пандемією та масовим переходом на дистанційне навчання, тексти нової природи набули неабиякої актуальності. Відео, звукові повідомлення, графічний контент, інтерактивні дошки для малювання, скріншоти, за допомогою яких відправляються домашні завдання – все це приклади текстів «нової природи». Науковці зауважують, що навіть дорослі, долучаючись до онлайн навчання у випадку типового лінійного тексту без достатньої візуалізації, частіше не завершують курс. Діти молодшого шкільного віку в силу особливостей розвитку процесу сприймання та уваги потребують не лише текстового наповнення, але й графічного.

Креолізовані тексти – це тексти, які складаються з двох частин:

вербальної (мовна/мовленнєва) та невербальної [76].

Залежно від типу тексту ці компоненти зустрічаються у різних поєднаннях. Найпоширенішими моделями, на думку А. Є. Анісімової, є:

- Ілюстрація + напис / підпис (плакат, графіті, карикатура);
- серія ілюстрацій + написи/ підписи, що їх супроводжують (комікс, альбом);
- вербальний текст + одне зображення / кілька зображень без супровідного напису/підпису (листівки, значна частина художніх текстів);
- головний вербальний текст + одна ілюстрація/ кілька ілюстрацій та супроводжуючі їх написи/підписи (публіцистичні, наукові, науково-популярні тексти) [2].

Таким чином, зображення різною мірою бере участь в організації тексту. Функціонуючи та взаємодіючи в єдиному семантичному просторі, вербальний і невербальний компоненти забезпечують цілісність і зв'язність креолізованого тексту, його комунікативний ефект.

Існує також класифікація креолізованих текстів за впливом на різні органи чуття: візуальні (друковані тексти: текст підручника, таблиці, демонстраційні картки, роздавальний матеріал, схеми, картини, малюнки, екранні засоби); аудіальні (аудіозаписи: звукові посібники, фрагменти зразків мовлення); аудіовізуальні (навчальні відеофільми, мультимедійні програми, гіпертекст).

Види креолізованих текстів, які пропонують дослідники до впровадження в освітній процес, такі:

- зображення, написи/підписи (фліпборд, плакат, кніглі);
- зображення, гіперпосилання (інтерактивний плакат, лепбук);
- серія зображень, написи/підписи, що їх супроводжують (комікс, графічний роман);
- вербальний текст, зображення без напису (відеокоментар, влог, буктрейлер);

—основний усний текст, зображення і супроводжувальний напис/підпис (скрайбінг, скетчноутінг).

Серед різновидів текстів нової природи варто розглянути один із найбільш улюблених учителями – хмара слів. **Хмарки слів**, або **хмарки тегів** – це візуальне подання ключових слів, міток. Формуючи текст такого типу, необхідно враховувати такі елементи: шрифт, колір, напрям слів (прямо, по діагоналі, горизонтально, вертикально), шаблон, на який накладається потрібна інформація. Варіанти використання хмар слів на уроках мовно-літературної освітньої галузі можуть бути такі:

- 1) завдання «Вгадайте автора та назву твору» — у хмару в цьому випадку можуть бути включені слова, які називають героїв твору, місце події та будь-які інші ознаки, що дозволяють розпізнати текст;
- 2) завдання «Збери вірш» - слова з невеликого за розміром вірша, за якими учні повинні відтворити повний текст;
- 3) завдання «Словникові слова» мають різні варіації даного завдання: хмара з одного словникового слова; хмара зі словникових слів у межах однієї вивченої теми; хмара зі слів, вивчених протягом року тощо;
- 4) завдання «Вгадайте прислів'я (приказку тощо)» — дається більшість слів з прислів'я, дещо пропущено;
- 5) завдання «Зберіть імена героїв» — учням пропонується самим скласти хмару, де буде використано імена героїв кількох останніх творів.

Іншим цікавим варіантом «тексту нової природи» є **мудборди**. Назва походить від англійського «mood» – настрої та «board» – дошка. Дослівно – дошка настрою. За допомогою такої роботи легко можна передати ідею, настрої, почуття, пов'язані з тою чи іншою книгою чи темою. Дошка настрою нагадує колаж, але, на відміну від нього, працює не з ідеями, системністю і структурованістю матеріалу, а зі спонтанними проявами емоцій. Іншими словами, дошка настрою – емоційний портрет теми або аркуш «з настроєм», який містить фотографії, ілюстрації, кольорові тексти, написи, фіксацію настрою і почуттів. Створюючи мудборд, варто

використовувати асоціації, метафори, мінімізувати звичайний текстовий опис, який стимулює репродуктивне мислення. У педагогічній практиці робота з мудбордами може здійснюватись різними способами. Наприклад, поділяючи дітей на групи, пари чи команди, можна пропонувати їм створити дошку настрою до вивченої теми. Або пропонувати загальне завдання, наприклад: «За допомогою картинок і написів зобразіть емоційне ставлення до проблеми сортування сміття».

До текстів «нової природи» також можна віднести **чек-листи**. Чек-листи – це популярні списки, призначені для нагадування, а також відстеження корисних справ, настрою, приємних моментів дня тощо. Пункти чек-листа – це мінімальні певні операції. Для ведення таких списків пропонують спеціальні шаблони, які можна завантажити, чек-листи і планери у вигляді магнітів, на яких можна писати маркером і стирати наприкінці дня. Чек-лист корисний для організації самостійної роботи на уроці, де він буде своєрідною інструкцією або планом. Для більш організованої роботи вдома (наприклад, для позакласного читання) і фіксації власних показників, надають перевагу чек-листам у вигляді квітки, пелюстки якої необхідно зафарбовувати коли завдання виконане. Робота з чек-листом формує навички самоконтролю та самоорганізації, навички планування та прогнозування.

Дошка історій також є прикладом текстів «нової природи». Цей вид текстів педагоги перейняли зі світу кінематографу, де сценарист і режисер продумують сюжет за допомогою ключових кадрів, які відображають зміну плану або дії. Зйомка з продуманим розкадруванням займає набагато менше часу і ресурсів. Дошка історій (storyboard, сторіборд), або розкадрування – це зображення послідовних ключових (головних) малюнків за літературним твором. Відповідно створення сторібордів рекомендовано на уроках літературного читання. Також її можна використовувати на уроках української мови, формуючи навички переказу: замість традиційного плану до тексту зможна апропонувати створити сторіборд. Або навпаки, формуючи навички написання творів, коли дитина може опиратись на картинки з дошки

історії.

Створюючи дошки історій, варто дотримуватись таких рекомендацій:

- чітка демонстрація місця дії, подій;
- показати вміння працювати з планом;
- можна поєднувати малюнки і цитати з твору;
- впізнаваність персонажа на кожному кадрі;
- грамотне тональне і кольорове рішення розкадрування;
- акуратність виконання.

Іншим видом «тексту нової природи» є **лепорелло** – книжки-гармошки, книжки-розкладачки. Такі книжки може створювати учитель або діти безпосередньо на уроці. Лепорелло – це нескінченна книга. До неї можна підклеювати необмежену кількість сторінок з усіх боків. Цю саморобну книжку зручно не тільки тримати в руках, а й розглядати, поставивши на стіл і розгорнувши: видно і текст, і картинки. Учні самостійно можуть створювати таку книжку і в подальшому використовують як опору при виконанні вправ.

Антибуки. Назва «антибуки» походить від двох слів: «анти»–**не**, «бук»–**книга**. Тобто, ми говоримо про «не книгу». Сьогодні пропонують декілька варіантів антибуків: фальшиві обкладинки (на книги, яких не існує), позитивні оголошення та інші різні паперові предмети для створення бадьорого позитивного настрою. Функція позитивних оголошень – створити хороший настрій, підбадьорити, надати оптимізму, створити сприятливу емоційну атмосферу в класі. Розвішувати такі оголошення можна в навчальному класі, коридорах школи, фойє. Інший різновид антибуку – фальшиві обкладинки для книг, які надягають на книгу. Тобто, самого твору немає, є тільки обкладинка – як правило, із смішним написом. Суть антибуку саме в провокації, мета якої – правильно зробити абсурдним, привернути увагу, викликати цікавість і усмішку. Цю обкладинку вони можуть одягнути на підручник чи книгу позашкільного читання. Також можна запропонувати дітям створити обкладинку до твору, що вивчається.

Висновки до розділу 1

У розділі розглянуто проблема трактування ключових понять «компетентність», «компетенція» та «навички» в психолого-педагогічній літературі. Результати здійсненого аналізу дозволяють зробити висновок, що компетентність є більш загальним поняттям, як володіння учнем певної компетенції. Тоді як компетенція – це знання, уміння та навички учня у певній сфері діяльності. Відповідно, навичка – це складова компетенції, окрема дія чи уміння доведене до автоматизму, яке не потребує великих ресурсних затрат.

Матеріали здійсненого аналізу дозволяють класифікувати види навичок, зокрема тверді навички (hard skills) та м'які навички (soft skills). Означено необхідність формування soft skills в межах освітнього процесу та вивчення проблеми формування м'яких навичок крізь призму компетенційного підходу.

Проаналізовано ключові навички, необхідні учневі в майбутньому, що є складовими формули 4К: комунікативність, креативність, критичне мислення, командна робота. Визначено основні критерії та рівні сформованості таких навичок. На нашу думку, засобом формування життєвих навичок є саме тексти «нової природи», на основі цього ми розглянули їх різноманітність та особливості впровадження їх як засобу педагогічної діяльності.

РОЗДІЛ 2.

ДОСЛІДЖЕННЯ ВПЛИВУ ТЕКСТІВ «НОВОЇ ПРИРОДИ» НА ФОРМУВАННЯ SOFT SKILLS УЧНІВ 2 КЛАСУ НА УРОКАХ СЛОВЕСНОСТІ

2.1 Стан досліджуваної проблеми у практиці шкільного навчання

Згідно з Державним стандартом початкової освіти основною метою вивчення української мови та літератури є формування комунікативної, читацької та інших ключових компетентностей, здатності спілкуватися українською мовою для духовного, культурного і національного самовираження, збагачення емоційно-чуттєвого досвіду, розвиток мовленнєво-творчих здібностей тощо [26].

У документі зазначено, що після засвоєння навчальної програми української мови та літератури 1-2 класів здобувач освіти повинен мати такі результати:

— **комунікативні навички**, які виражаються у *сприйманні усної інформації* (сприймає усну інформацію; перепитує, виявляючи увагу; доречно реагує); *перетворенні усної інформації в різні форми повідомлень* (відтворює основний зміст усного повідомлення відповідно до мети); *виокремленні інформації* (виокремлює цікаву для себе інформацію); *аналіз та інтерпретації* (розпізнає ключові слова і фрази в усному повідомленні, виділяє їх голосом у власному мовленні); *оцінці усної інформації* (висловлює думки щодо усного повідомлення, простого тексту, медіатексту; намагається пояснити свої вподобання); *використанні вербальної та невербальної лексики, емоційній саморегуляції* (використовує відомі вербальні та невербальні засоби для передачі емоцій та настрою; розпізнає образні вислови і пояснює, що вони допомагають уявити);

— **критичне мислення** передбачає *сприймання тексту* (прогнозування змісту за виглядом обкладинки або назвою, виокремлення

основної думки); *аналіз та інтерпретація тексту* (розуміння загального змісту, зіставлення прочитаного з власним досвідом);

— **взаємодія з іншими (командна робота):** *оцінення усної інформації* (звертається до дорослих за підтвердженням правдивості інформації), *виокремлення інформації* (передає її іншим особам), *взаємодія в режимі реального часу* (обмінюється короткими письмовими повідомленнями), *створення письмових висловлювань* (створює прості медіатексти за допомогою інших осіб), *редагування письмових текстів* (обговорює створений текст і вдосконалює його за допомогою інших осіб);

— **креативність:** *збагачення естетичного та емоційно-чуттєвого досвіду* (розповідає про власні почуття та емоції від прочитаного тексту, відтворює емоції літературних персонажів під час інсценізації), *перетворення інформації* (на основі тексту малює/добирає ілюстрації, фіксує інформацію графічно), *творче читання* (експериментує з текстом (змінює кінцівку, місце подій, імпровізує з репліками під час інсценізації) [26].

Відповідно вимоги Державного стандарту відображені у типових освітніх програмах. Освітня програма 1-2 класів, розроблена під керівництвом О. Я. Савченко, у курсі мовно-літературної освіти містить такі змістові лінії: «Взаємодіємо усно», «Читаємо», «Взаємодіємо письмово», «Досліджуємо медіа», «Досліджуємо мовні явища». Ці блоки спрямовані на формування в молодших школярів умінь сприймати, аналізувати, інтерпретувати й оцінювати інформацію та інші навички, зазначені в Державному стандарті початкової освіти [80].

Типова освітня програма для 1-2 класів, розроблена під керівництвом Р. Б. Шияна, у курсі мовно-літературної освітньої галузі до наведених в попередній програмі змістових ліній включає «Театралізуємо». Розробники стверджують, що змістова лінія «Театралізуємо» слугує розвитку комунікативних умінь учнів, зокрема вміння моделювати різні ситуації спілкування, обирати відповідні комунікативні стратегії, досліджувати несловесні засоби спілкування. В межах цієї змістової лінії учні досліджують

власну емоційну сферу та експресію іншого. Передбачається залучення учнів до сценічної творчості, в умовах якої школярі набувають авторського досвіду, зокрема імпровізації, що забезпечує розвиток у дитини емоційного інтелекту, творчого мислення, ініціативності, самосвідомості й самоєфективності [81].

Аби дослідити стан проблеми у практиці шкільного навчання, нами було проаналізовано підручники мовно-літературної галузі на наявність можливостей формувати м'які навички учнів другого класу.

Матеріали здійсненого обстеження дозволяють класифікувати підручники на групи, які найбільш доцільно та точно спрямовані на розвиток: креативності та творчих здібностей (М.С.Вашуленко, С.Г.Дубовик), критичного мислення (І.О.Большакова, М.С.Пристінська), комунікативних умінь (К.І.Пономарьова), командної праці (Г.С.Остапенко).

Здійснений аналіз засвідчує таке. Комплект підручників М.С.Вашуленко і С.Г.Дубовик [16] створено відповідно до Типової освітньої програми О.Я.Савченко. Навчальний матеріал розподілено на дві частини так, що у першій частині подається мовний матеріал, а друга частина направлена на формування читацької компетентності, що набувається у процесі реалізації змістовної лінії «Читаємо». Зміст першої частини структуровано за основними рівнями мовної структури: «Звуки і букви», «Слово», «Слова-назви (предметів, ознак, дій, чисел)», «Речення», «Текст». Умовна позначка «розвиваємо творчі здібності» підтверджують направленість підручника на формування в учнів творчості та креативності, що реалізовано у таких завданнях: пофантазуйте і розкажіть, що було б, якби в українській мові не стало звуків (с.5); пофантазуйте, якою ти уявляєш школу майбутнього, яким буде шкільне приладдя (с.5, частина 2); підготуйтеся і розіграйте виставу за казкою, поміркуйте, які рухи, вирази обличчя, маски чи деталі одягу допоможуть вам передати настрій і характер персонажів казки (с.49, частина 2); уявіть себе ведучими телепередачі для дітей, розкажіть, як можна допомагати тваринам узимку (с.69); складіть

загадки, відгадками яких будуть слова *сонце* і *зірка* (с.94); складіть казку про розділові знаки (с.115); склади продовження пригод героїв однієї із казок цього розділу або спробуй придумати власну казку (с.128, частина 2). Окрім творчих робіт, автори пропонують завдання дослідницького характеру в рубриці «Я дослідник-я дослідниця», розглянемо деякі з них: поясни від якого слова походить слово *пальчатки* (с.22); чим різняться значення: золота прикраса-золота дитина? (с. 38); про гостинець кажуть *миколайчик*, чому це слово написано з малої букви, як воно утворилось? (с.57); під час прогулянки прислухайся до звуків природи, звуки яких музичних інструментів ти почуєш? (с.35, частина 2); дізнайся, які українські народні казки є у твоїй домашній бібліотеці (с.55, частина 2); довідайся, звідки походить назва твого населеного пункту (с.92); знайди в бібліотеці твори Т.Шевченка і підготуйся прочитати у класі вірш, який тобі найбільше сподобався (с.102, частина 2) [17]. Така різноманітність творчих завдань, постійне використання їх в освітньому процесі дасть змогу розкрити індивідуальні здібності кожного учня і водночас забезпечити умови їх розвитку.

Наступний підручник, який ми розглянули, авторів І.О. Большакової та М.С. Пристінської [10]. На відміну, від попереднього комплекту підручників, цей створено відповідно до Типової освітньої програми Р.Б.Шияна. У підручнику об'єднано матеріал мовної та літературної галузі і послідовно розподілено його між першою і другою частинами. Аналізуючи структуру й апарат орієнтування, бачимо, що підручник спрямовано більше на самостійну роботу, умовні позначки «пишу для себе», «працюю самостійно», «редакую», «працюю з текстом» та на розвиток критичного мислення «мислю критично». Ці факти переконують у тому що мислення критичне тоді, коли воно індивідуальне. Нижче пропонуємо приклади методів із розвитку критичного мислення та їх практичну реалізацію у підручнику:

1. Аркуші самооцінювання (с.68). Запиши три слова, які ти вивчив/вивчила з теми. Запиши два вміння, яких ти набув/набула. Запиши одне запитання, на яке ти хочеш знайти відповідь на наступних уроках.

2. Істинні і хибні висловлювання (с.42, частина 2). Правда чи неправда? Запиши одне правдиве висловлювання. (див.рис.2.1.) [11]

Рис.2.1. Метод «Правда чи неправда» з розвитку КМ у підручнику І.О.Большакової, М.С.Пристінської

3. Ромашка запитань (с.33). Сформулюй запитання до тексту, починаючи з поданих слів (див.рис.2.2.).

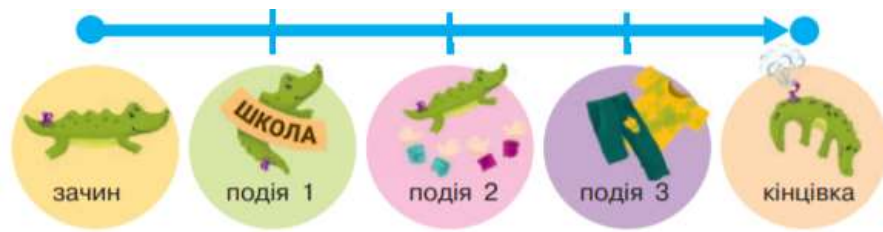
Рис.2.2. Метод «Ромашка запитань» з розвитку КМ у підручнику І.О.Большакової, М.С.Пристінської

4. Діаграма Венна (с.53). Порівняй двох солов'їв. Чим вони схожі? Чим відрізняються? (див.рис.2.3.)

Рис.2.3. Метод «Діаграма Венна» з розвитку КМ у підручнику І.О.Большакової, М.С.Пристінської

5. Опорні слова (с.40). Перекажи оповідання, користуючись лінією часу та словами що виділені в тексті (див.рис.2.4.).

**Рис.2.4. Метод «Лінія часу» з розвитку КМ у підручнику І.О.Большакової,
М.С.Пристінської**

На нашу думку, даний комплект підручників відповідає вимогам Державного стандарту та типової освітньої програми щодо формування критичного мислення учнів та надає можливості вчителям працювати у даному напрямку.

К.І.Пономарьова, автор підручника з української мови (частина 1) [70], який розроблено відповідно до типової освітньої програми під керівництвом О.Я.Савченко, пропонує види роботи, що можна використати для розвитку комунікативних умінь молодших школярів. Відповідно до цього у підручнику використовуються такі умовні позначки «прочитай або розкажи», «поспілкуйся з іншими», «послухай і зрозумій», «поміркуй і поясни».

У підручнику велика кількість вправ, спрямована на формування навичок сприймання тексту різного формату:

- послухай – сприймання усного тексту;
- прочитай – сприймання письмового тексту (пропонуються вправи «прочитай та поясни» - розуміння письмового тексту, «прочитай та виділи» - виділення ключових/опорних слів в письмовому тексті, «прочитай та витиши» - аналіз письмового тексту);
- розкажи – розуміння та передавання тексту.

З метою формування в учнів діалогічного мовлення у підручнику запропоновані завдання типу «Інтерв'ю» (с.73): «Візьми інтерв'ю в сусіда/сусідки по парті. Постав їм такі запитання: Де ти провів (провела) свої канікули? Що найбільше сподобалося? Якими словами-назвами ознак можеш описати свої канікули?». Завдання такого типу допоможе учням

навчитися звертатися до співрозмовника, уважно його слухати, ставити запитання і давати на них відповіді. Також підручник вміщує в собі багато компетентнісно-орієнтованих завдань, наприклад: с.36 «У Гаджика є друзі: Оленка, Іван, Роман і Юля. Запиши їхні імена в такому порядку, як вони розташовані в контактах телефона Гаджика»; с.49 «Допоможи мавпеняті дібрати ввічливі слова, потрібні в поданих ситуаціях: хочу приєднатися до гри інших мавпенят; хочу про щось запитати в мами, коли вона розмовляє із сусідкою; з'їв обід, приготовлений бабусяю; зустрічаю знайомого; прощаюся з друзями; проводжаю родичів у далеку дорогу. Запиши ці слова»; с.59 «Поспілкуйся з однокласниками, розпитай, яка професія кому подобається. Напиши 2-3 речення про те, ким працюють твої батьки»; с.132 «У Родзинки загубився собака. Вона написала оголошення. Прочитай його. Розглянь світлини, визнач, який із песиків належить їй. Допоможи знайти господаря іншого собаки. Для цього напиши оголошення з його описом».

Для формування в учнів уміння будувати усні зв'язні висловлення використовуються допоміжні малюнки, опорні слова, початок або кінець тексту, наприклад: с.25 «Склади розповідь за малюнками, використовуючи слова-відгадки» (див. рис.2.5.); с.121 «Читалочка побувала в шкільному живому куточку. Допоможи їй скласти розповідь про нього. Скористайся малюнком і поданими словами» (див.рис.2.6.); с.130 «Розглянь малюнки. Розкажи, що відбувається на кожному з них. Побудуй за малюнками текст 3-4 речення про пригоду kota і запиши» (див.рис.2.7.).

Рис.2.5. Завдання для розвитку комунікативних умінь в підручнику

К.І.Пономарьової

Рис.2.6. Завдання для розвитку комунікативних умінь в підручнику

К.І.Пономарьової

Рис.2.7. Завдання для розвитку комунікативних умінь в підручнику

К.І.Пономарьової

Наступний комплект підручників, що був проаналізований нами, створено Г.С.Остапенко [63] відповідно до типової освітньої програми, розробленої під керівництвом Р.Б.Шияна. Підручник направлено на формування умінь працювати в групі, що ми можемо побачити з умовних позначок «попрацюйте в парах», «попрацюйте в групах», «попрацюйте всім класом». Автор пропонує нам такі завдання: с.5 «Зберіть свою класну бібліотеку. Нехай кожен учень принесе 2-3 книжки з дому. Розташуйте книжки в класі на полиці в алфавітному порядку за назвою або за прізвищем автора»; с.7 «Прочитайте по черзі скоромовку, а тоді промовте її з пам'яті. Підказуйте одне одному жестами»; с.16 «Об'єднайтесь з однокласниками в групи прочитайте вірші та інсценуйте один з них, зробивши ляльок з природних матеріалів»; с. 55 «Прочитайте свої небилиці однокласникам.

Похваліть роботи одне одного - що саме було вдалим. Дайте поради, що можна було б поліпшити. Подякуйте одне одному за увагу»; с.77 «Сплануйте спільний похід до озера чи парку. Поміркуйте, що варто взяти із собою Розгляньте мапу думок про це. Що б ти додав/додала? Порадьтеся з дорослими, як втілити цю ідею в життя».

Отже, проаналізувавши підручники, ми побачили, що вони поєднують лінійний та нелінійний тексти, містять багато прикладів текстів «нової природи» і можуть використовуватися для формування та розвитку ключових компетентностей і зокрема навичок моделі 4К на уроках словесності.

Для повноцінного аналізу проблеми формування м'яких навичок за допомогою текстів «нової природи», необхідно також проаналізувати обізнаність вчителів початкової школи щодо означеної проблеми. Досліджуючи обізнаність учителів з питань формування навичок 4К молодших школярів текстами «нової природи» на уроках словесності, нами було розроблено спеціальну анкету та опитано 20 вчителів, що працюють у школах міста Кривого Рогу в різних навчальних закладах. Зразок анкети та відповіді вчителів представлено у додатку А (див. Додаток А). Провівши дане опитування, ми отримали такі результати: 75% вчителів розуміють сутність навичок 4К та лише 30% відповіли, що працюють над їх формуванням, знають прийоми та методи роботи, які слід використовувати для цього. 65% опитаних учителів володіють уявленням про тексти «нової природи», та лише 40% хоча б один раз використовували їх у своїй діяльності (див. рис. 2.8).

Серед текстів, які ефективно використовувати в молодшій школі для розвитку креативності вчителі, виокремлюють антибук (75% досліджуваних), мудборди (25%) та книжку гармошку (25%). Для розвитку критичного мислення – кроссенси (75%) та чек-листи (50%). З метою розвитку командної праці учнів – хмари слів (50%) та чимборасо, а для розвитку комунікативних навичок – дошка історії (75%), хмара слів (25%) та книжка гармошка (25%).

Часто використовуваними є хмара слів та чек-лист – 100% з опитаних вчителів використовують ці види текстів в педагогічній практиці. Дане опитування свідчить про середній рівень обізнаності вчителів з проблеми формування навичок 4К та про практичне використання текстів нової природи для реалізації цього завдання.

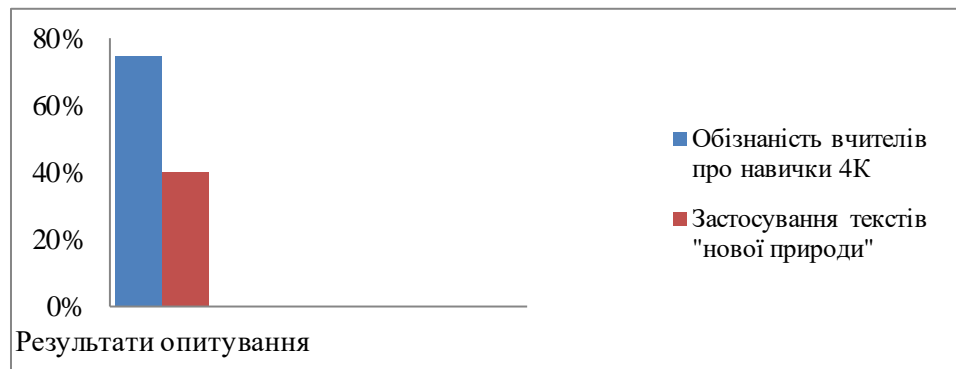

Рис.2.8. Результати опитування серед вчителів

Отже, аналіз основних документів та підручників налаштовує на те, що вчителі зобов'язані формувати м'які навички учнів на уроках словесності. Проте аналіз педагогічного досвіду з проблеми дослідження дає підстави стверджувати, що вчителі початкової школи обізнані у даному питанні на середньому рівні та майже не використовують засіб «тексти «нової природи»». Тож дослідивши теоретичні основи даного засобу при формуванні м'яких навичок, ми вирішили розробити власну систему навчальних текстів «нової природи» та завдань до них, які можна використовувати на уроках словесності саме для учнів 2-го класу в умовах НУШ.

2.2 Діагностика рівня сформованості м'яких навичок учнів другого класу

Для того, щоб перевірити вірогідність висунутої гіпотези, на базі

Криворізького навчально-виховного комплексу №81 «Загальноосвітня школа І-ІІ ступенів – ліцей» Криворізької міської ради Дніпропетровської області з вересня 2020 по травень 2021 року було проведено дослідно-експериментальну роботу, що полягала у визначенні рівня сформованості навичок 4К другокласників та створенні спеціальних умов для підвищення наявного рівня за допомогою розробленої та впровадженої системи роботи на уроках української мови та літературного читання. В експерименті взяли участь діти двох других класів загальною кількістю 57 осіб.

Мета експериментальної роботи – визначити вплив текстів «нової природи» на процес формування м'яких навичок молодших школярів; розробити систему роботи та експериментально довести ефективність застосування текстів «нової природи» з метою формування м'яких навичок другокласників на уроках словесності.

Експеримент складався з трьох етапів:

1 етап – констатувальний. На цьому етапі була проведена первинна діагностика рівня сформованості м'яких навичок другокласників.

2 етап – формувальний. На цьому етапі в експериментальному класі на уроках словесності впроваджувалась розроблена нами система роботи з формування м'яких навичок текстами «нової природи». У контрольному класі навчання здійснювалося за традиційною системою.

3 етап – контрольний. На цьому етапі була здійснена повторна діагностика рівня сформованості м'яких навичок другокласників в експериментальному і контрольному класах, проведено аналіз отриманих результатів.

Констатувальний етап експерименту. На даному етапі дослідження було здійснено діагностику рівня сформованості м'яких навичок в учнів других класів Криворізького навчально-виховного комплексу №81 «Загальноосвітня школа І-ІІ ступенів – ліцей». У педагогічному експерименті взяли участь 57 учнів з 2-А і 2-Б класів. Мета констатувального етапу експерименту полягала у визначенні рівня сформованості м'яких навичок

молодших школярів в обох класах. У ході цього етапу вирішувалися такі завдання:

- 1) відібрати діагностичні методики для оцінки рівня сформованості м'яких навичок учнів молодшого шкільного віку або за їх відсутності розробити власні;
- 2) організувати апробацію діагностичного комплексу;
- 3) виявити рівень сформованості м'яких навичок учнів других класів та їх готовності до роботи із текстами «нової природи»;
- 4) визначити контрольний та експериментальний класи.

У контрольному класі навчальний процес проходив у звичайній формі за традиційною методикою, без використання експериментальних завдань. Щодо роботи в експериментальному класі нами було розроблено систему роботи з формування м'яких навичок текстами нової природи, дидактичні допоміжні матеріали до тем уроків, що вивчалися.

Як було визначено раніше, кожен структурний елемент моделі 4К має свої показники та критерії, рівні сформованості, тому для проведення діагностичного дослідження було розроблено декілька методик, що дозволяють визначити рівень м'яких навичок молодших школярів за різними компонентами (див.табл.2.1.).

Таблиця 2.1.

Діагностичний інструментарій дослідження

М'яка навичка	Методика
Креативність	Тест творчого мислення П. Торренса
Критичне мислення	Методика «Матриці Равена»
Комунікативні уміння	Методика «Назви слово»
Командна праця	Тест «Здатність до командної роботи»

В основі тесту творчого мислення П. Торренса лежить здатність до дивергентного мислення (Д. Гілфорд), до перетворень і створення асоціацій, здатність породжувати нові ідеї та розробляти їх.

Дванадцять тестів творчої продуктивності П.Торренса згруповані

у вербальну, образотворчу і звукову батареї. Перша позначається як вербальне творче мислення, друга – образне творче мислення, третя – словесно-звукове творче мислення. У дослідженні використали тест на визначення образного творчого мислення – «Закінчи малюнок».

Інтерпретація результатів відбувалася на основі рекомендацій Н.В.Шумакова, Е.І.Шелбановою, Н.П. Щербо, співробітників центру «Творча обдарованість».

Швидкість – цей показник визначається підрахунком числа завершених фігур. Максимальний бал дорівнює 10.

Гнучкість – цей показник визначається числом різних категорій відповідей. Для визначення категорій можуть використовуватися як самі малюнки, так і їх назви (що іноді не збігається). Максимальна кількість – 10 балів.

Оригінальність і ретельність розробки. При обробці використовується шкала від 0 до 5 балів, відповідно до частоти однакових відповідей. Відповіді, що зустрічаються в 5% і більше випадків, отримують 0 балів. Відповіді, що зустрічаються в 4,00-4,99%, оцінюються 1 балом, в 3,00-3,99% – 2 балами, в 2,00-2,99% – 3 балами, в 1,00-1,99% – 4 балами. Всі інші відповіді отримують 5 балів.

Отже, сумарно максимальний бал розвитку креативності – 25. Визначати за рівнями можемо таким чином:

0-8 балів – низький рівень;

9-17 – середній;

18-25 – високий.

Після проведення даної діагностичної методики щодо визначення рівня сформованості м'яких навичок ми отримали такі результати.

Відповідно до тесту творчого мислення П. Торренса в учнів других класів креативність розвинена переважно на середньому та низькому рівнях (див.табл.2.2). Найнижчий рівень розвитку креативності за показником «оригінальність»: відповіді переважно однотипні, повторювані. Найвищі

бали за показником «швидкість». Діти швидко давали варіанти зображень (див. додаток Б).

Таблиця 2.2.

Результати діагностики креативності в 2-А та 2-Б класах

Клас	Швидкість	Гнучкість	Оригінальність	Загальний бал
2-А клас	Високий - 15%	Високий – 14%	Високий - 5%	Високий – 10%
	Середній - 55%	Середній 45%	Середній - 25%	Середній – 47%
	Низький - 30%	Низький – 59%	Низький - 70%	Низький – 43%
2-Б клас	Високий - 13%	Високий – 13%	Високий – 7%	Високий – 10%
	Середній – 62%	Середній – 47%	Середній – 23%	Середній -49%
	Низький – 25%	Низький – 40%	Низький -70%	Низький – 41%

Результати даного опитування представлено на діаграмах (див. рис. 2.9. та рис. 2.10.).

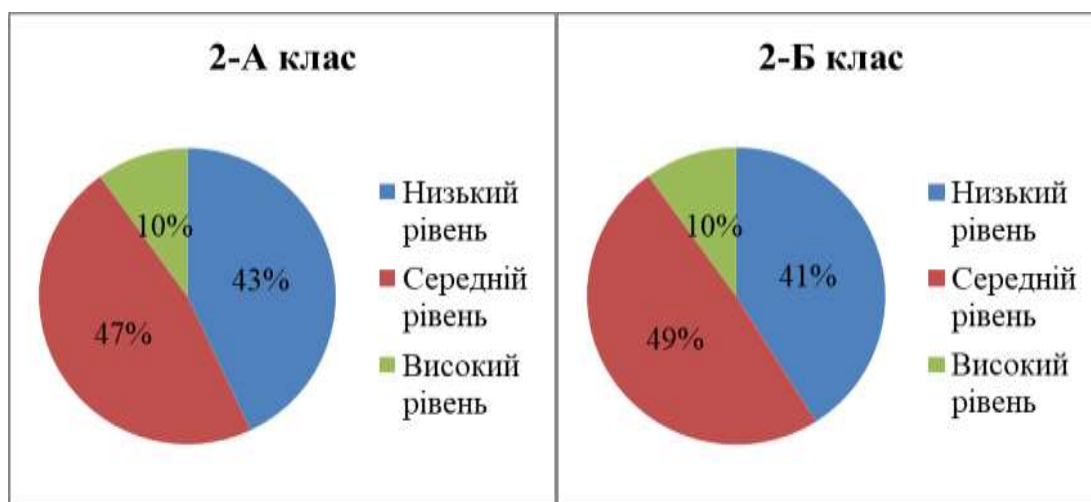

Рис.2.9. Рівень сформованості креативності в учнів 2-А класу

Рис.2.10. Рівень сформованості креативності в учнів 2-Б класу

Методика «Матриця Равена» (для дітей)

Мета методики – оцінка наочно-образного мислення у молодшого школяра. Під наочно-образним мисленням розуміється таке, що дитина може оперувати різними образами і наочними уявленнями при вирішенні завдань.

Дитині пропонується серія з восьми поступово деталізованих складніших завдань однакового типу: на пошук закономірностей у розташуванні деталей на матриці (представлена у верхній частині зазначених

малюнків у вигляді великого чотирикутника) і підбір одного з шести даних нижче малюнків як відсутньої вставки до цієї матриці, відповідної її малюнку (дана частина матриці представлена внизу у вигляді прапорців з різними малюнками на них). Вивчивши структуру великої матриці, дитина повинна вказати ту з деталей, яка найкраще підходить до цієї матриці, тобто відповідає її малюнку або логіці розташування його деталей по вертикалі і по горизонталі. На виконання всіх завдань дитині відводиться 10 хвилин. Після закінчення цього часу експеримент припиняється й визначається кількість правильно вирішених матриць, а також загальна сума балів, набраних дитиною за їх вирішення.

Кожна правильно вирішена матриця оцінюється в 1 бал. Відповідно максимальна кількість балів – 8. Рівень критичного мислення визначаємо наступним чином:

8-9 балів - високий.

4-7 балів - середній.

2-3 бала - низький.

0-1 бал - дуже низький.

Після проведення даної діагностичної методики щодо визначення рівня критичного мислення ми отримали такі результати: з високим рівнем сформованості критичного мислення виявлено 45% учнів у 2-А та 46% у 2-Б; із середнім показником 45% у 2-А та 47% у 2-Б; низький рівень сформованості критичного мислення мають 10% учнів 2-А класу і 7% учнів 2-Б класу. Результати даного опитування представлено у таблиці (див.табл.2.3.)

Таблиця 2.3.

Результати діагностики сформованості критичного мислення в учнів 2-А та 2-Б класів

Клас	Високий	Середній	Низький
2-А	45%	45%	10%
2-Б	46%	47%	7%

Отже, в учнів 2-х класів добре розвинене критичне мислення, уміння аналізувати та приймати рішення. Учні розуміли інструкцію, вкладались в час та виконували всі завдання (див. додаток В).

Методика «Назви слово»

Мета – визначення сформованості активного запасу слів. Вчитель називає дитині слово з відповідної групи і просить його самостійно перерахувати інші слова, що відносяться до цієї ж групи. На називання слів однієї групи відводиться по 20 секунд, а в цілому на виконання всього завдання - 160 секунд (2 хв 40 секунд). Групи слів:

- тварини;
- родичі;
- кольори предметів;
- родичі;
- дії людини;
- характеристика людини;
- емоції;
- ввічливі слова.

Якщо дитина сама не може розпочати перераховувати потрібні слова, то дорослий допомагає йому, називаючи перше слово з даної групи, і просить дитину продовжити перерахування.

10 балів - дитина назвав 40 і більше різних слів, що відносяться до всіх груп (дуже високий рівень);

8 - 9 балів - дитина назвала від 35 до 39 різних слів, що відносяться до різних груп (високий рівень);

5 - 7 балів - дитина назвала від 30 до 34 різних слів, пов'язаних з різними групами;

4 - 5 балів (4-7-середній рівень) - дитина назвала від 25 до 29 різних слів з різних груп;

2 - 3 бали - дитина назвала від 20 до 24 різних слів, пов'язаних з різними групами (низький рівень);

0 - 1 бал - дитина за весь час назвала не більше 19 слів (дуже низький рівень) [32].

Після проведення даної діагностичної методики щодо визначення рівня сформованості комунікативних навичок отримали такі результати: з високим рівнем сформованості виявлено 10% учнів у 2-А та 11% у 2-Б; із середнім показником 28% у 2-А та 25% у 2-Б; низький рівень мають 62% учнів 2-А класу і 64% учнів 2-Б класу. Найпростіше дітям було називати назви тварин, ввічливі слова. Труднощі викликали категорії «емоції» та «характеристика людини». Тобто, на вербальному рівні емоційно-ціннісний критерій комунікативності слабше розвинений.

Результати даного опитування представимо на діаграмі (див. рис. 2.11. та рис. 2.12.).

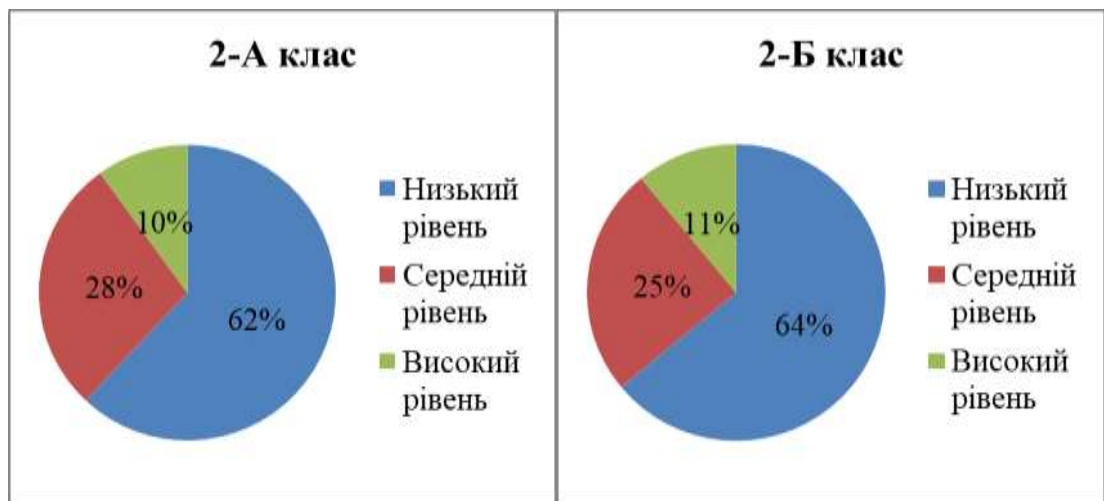

Рис.2.11 Рівень сформованості комунікативних навичок в учнів 2-А класу

Рис.2.12. Рівень сформованості комунікативних навичок в учнів 2-Б класу

Для визначення сформованості командної роботи було проведено тест «Здатність до командної роботи» (див.додаток Г). Мета тесту – оцінити рівень сформованості навиків командної роботи. Тест включає 11 запитань, на які потрібно відповісти «так» або «ні». За кожен відповідь «так» нараховується 5 балів. За кожен відповідь «ні» - 0 балів.

Відповідно рівень сформованості навичок командної роботи

оцінюється наступним чином:

20 та менше балів – низький рівень. Дуже складно працювати в команді, індивідуаліст.

20-40 балів – середній рівень. Контактна, але закрита людина.

41-55 балів – високий рівень. Командний гравець, комунікатор.

Значно кращі результати сформованості навички командної роботи (табл. 2.4). Відповідно до результатів тесту лише 7% (2 особи) з 2-А класу та 4% (1 особа) з 2-Б класу характеризуються низьким рівнем сформованості навичок командної роботи. Понад половину учнів обох класів мають середній рівень сформованості цих навичок та майже третина учнів обох класів мають високий рівень сформованості цього навичок (див.табл.2.4.).

Таблиця 2.4.

**Результати діагностики сформованості навичок командної праці
в учнів 2-А та 2-Б класів**

Клас	Високий	Середній	Низький
2-А	31%	62%	7%
2-Б	32%	64%	4%

Отже, за результатами констатувального експерименту було виявлено: в учнів других класів спостерігається переважно низький рівень сформованості комунікативних навичок, креативності, але переважно середній рівень сформованості навичок командної роботи та критичного мислення (див.табл.2.5.).

Таблиця 2.5.

Рівень сформованості м'яких навичок учнів 2-А і 2-Б класів

№ п/п	М'яка навичка	Рівень сформованості	2-А клас	2-Б клас
1.	Креативність	Високий	10%	10%
		Середній	47%	49%
		Низький	43%	41%
2.	Критичне мислення	Високий	45%	46%
		Середній	45%	47%
		Низький	10%	7%
3.	Комунікативні навички	Високий	10%	11%
		Середній	28%	25%

		Низький	62%	64%
4.	Командна праця	Високий	31%	32%
		Середній	62%	64%
		Низький	7%	4%

З таблиці 2.5. видно, що учні 2-Б класу продемонстрували дещо кращі результати. Відсоток учнів, що володіють високим рівнем м'яких навичок, більше, а учнів, що мають низький рівень м'яких навичок, менша кількість. Отже, експериментальним класом було визначено 2-А у кількості 28 учнів, а контрольним класом 2-Б у кількості 29 учнів. Такі показники спонукають нас до розробки та впровадження в навчально-виховний процес експериментального класу програму цілеспрямованого формування м'яких навичок молодшого школяра текстами «нової природи».

2.3 Впровадження експериментальної системи роботи з формування м'яких навичок в учнів 2 класу текстами «нової природи»

На формувальному етапі відбувалось впровадження розробленої та обґрунтованої у першому розділі моделі формування м'яких навичок молодших школярів, метою якої є підвищення рівня сформованості м'яких навичок другокласників. Модель включає в себе три взаємопов'язані етапи: мотиваційно-пізнавальний, теоретико-прикладний, рефлексивно-творчий. Кожен з них має визначені цілі та зміст роботи, а також окреслені основні тексти «нової природи», з якими працюють учні, та засоби, які використовуватимуться. Припускаємо, що реалізація даної моделі на практиці має привести до очікуваного результату – підвищення рівня сформованості м'яких навичок молодших школярів. Формувальний етап дослідження ми здійснювали протягом 15 уроків мовно-літературної освітньої галузі. На уроках ми пропонували дітям завдання на розвиток навичок 4К: креативності, критичного мислення, комунікативних навичок та командної праці.

До навчальної програми цього етапу увійшли такі завдання:

На уроці української мови «Представлення себе під час знайомства. Оформлення речень на письмі. Створення висловлення за власними спогадами» (с.4-5) пропонували вправу «Все про мене». Цікава вправа для розвитку креативності та творчості, яка допомагає учню розповісти про себе та дізнатися більше про однокласників у незвичній формі перед початком нового навчального року. Діти люблять говорити та писати про себе, тому це завжди буде актуальним у класі. Вони із захопленням виконували це завдання, говорили та писали про себе за допомогою цього простого шаблону-гармошки (див.рис.). Є місце для поточної фотографії, імені, віку, для малюнка улюблених речей, ким вони хочуть стати, коли виростуть. Коли діти закінчили вписувати свої дані, вони розфарбували частину аркуша, У розділі фотографій дитина може намалювати сама себе або наклеїти справжнє фото.

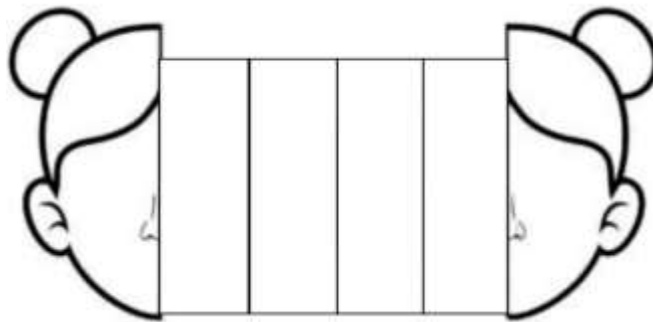

Рис.2.13. Шаблон-гармошка для вправи «Все про мене»

Для розвитку самосвідомості, рефлексії, стимулювання творчого самовираження використовували вправу «Казкова поляна»:

Вчитель: Ми потрапили на казкову галявину країни Фантазії. Із цієї галявини розпочнеться наша подорож. Опинившись на ній, кожен із вас перетворюється на казкового героя. Які герої зібралися на галявині? (Всі учні повинні представитися). Усі рядки вашого подання повинні починатися словами: «Я...», «Мій...», «У мене...».

Наприклад: «Я-білий лицар. Я люблю коней. Я-сильний, можу

захистити кого завгодно. У мене багато друзів. Я хотів би, що у мене був ручний гепард».

При вивченні теми «Засвоєння правильного наголошування слів читання, завдання, запитання, помилка, помилки. Відновлення деформованих речень» (с.26-27) для актуалізації опорних знань пропонували використати хмару слів (див.рис.) із словниковими словами та виконати такі завдання:

— Прочитайте слова. Спишіть їх. Поставте наголос.

Перевірте себе за словником

— Допишіть кінцівку тексту

Бабуся дала Петрику завдання. Це легке завдання: купити хліб. Але Петрик нервував. Раптом не виконає завдання бабусі.

— Замість слів, близьких за значенням до слова *завдання*, напиши це слово

Учень виконує домашню вправу. Школярі розв'язують задачу. Тато дав синові доручення.

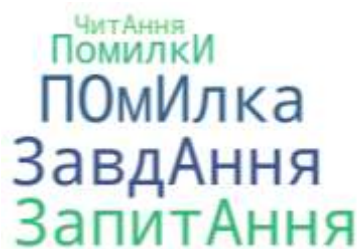

Рис.2.14. Хмара словникових слів

На уроці з теми «Правильно пишу слова з апострофом» (с.21) на етапі закріплення нового матеріалу дітям пропонувалося завдання: «Вибери із запропонованих слів ті, що пишуться з апострофом. Склади з них хмарку слів, вписавши слова в шаблон різними кольорами й у будь-якому напрямі» (див.додаток Г).

На уроці «Вправляння у перетворенні слів. Спостереження за словами з буквами *т* та *щ*. Формулювання усних відповідей на запитання за змістом прочитаного тексту» пропонували роботу з класом, який об'єднується в 5 груп і виконує завдання:

— До кожної загадки дібрати малюнок-відгадку (див.табл.2.6.)

Таблиця 2.6.

Штани із джинсової тканини.	 дзвіночки
Дитяча іграшка, що швидко обертається навколо своєї осі.	 гедзь
Велика муха, яка боляче кусає тварин.	 дзиґа
Велика за розміром комаха сімейства бджіл.	 джинси
Сині квіти, що за формою нагадують маленькі дзвони	 джміль

— Виконати звуковий аналіз зазначеного слова та скласти з ним речення

— Прочитайте вірш, що подобається Гаджикові. Поясніть, як розумієте значення виділених слів:

З **г** слова вчимось читати:

ганок, гудзик, гелготати.

А в словах таких, як **глей**,

гуля, а ще **гава**,

поміняєш **г** на **к** —

вийде щось цікаве.

За Галиною Джемулою

— Запишіть виділені слова в стовпчик. Замініть у них першу букву так, як зазначено у вірші. Які слова утворилися? (Глей — клей,

гуля — куля, гава — кава.). Поясніть їхнє значення.

— Запишіть утворені слова у другий стовпчик. Складіть два речення зі словами однієї пари і запишіть: 1-ша група — глей — клей; 2-га група — гуля — куля; 3-тя група — гава — кава.

На уроці літературного читання «Загадки. Дмитро Білоус «Загадки про розділові знаки»» була запропонована учням творча робота в групах:

— I група. Відгадайте загадки. Із двох загадок складіть і запишіть одну. Загадайте її учням класу. Намалюйте відгадку.

1. Вдень у небі гуляє, а ввечері на землю сідає.
2. Червоний клубочок по голубій хустині качається.

— II група. Складіть загадки, переставивши слова місцями. Відгадайте загадки і поясніть свою відповідь. Намалюйте відгадки. Загадайте їх учням класу.

1. держака, У легкого, важка, така, голова.
2. Два, а посередині, кільця, два, цвяшок, кінця.

— III група. Придумайте і запишіть загадку. Використайте такі порівняння: крейда — білий зайчик, дошка — чорне поле, пише — скаче. Загадайте її учням класу. Намалюйте відгадку.

— IV група. Складіть загадку за малюнком і опорними словами. Загадайте її учням класу. Намалюйте відгадку. Малюнок котика. Опорні слова: маленький, тихенько, полює.

— V група. Прочитайте речення. Перетворіть його на загадку. Загадайте її учням класу. Намалюйте відгадку. Гриб голови не має, а шапочку носить.

Для оптимізації взаємодії учнів, формуванню навичок ведення ефективного діалогу, активного слухання, толерантного відстоювання власної позиції пропонуємо використовувати стратегію «Читання в парах». Ці вправи направлені на засвоєння навчального матеріалу, формування власного ставлення та уміння знайти узгоджене рішення, працюючи з

однокласником, наприклад : «Попрацюйте в парах. Поставте однокласнику або однокласниці запитання за змістом казки «Цап і баран» таким чином, щоб вони починалися словами (див.рис.2.15.):

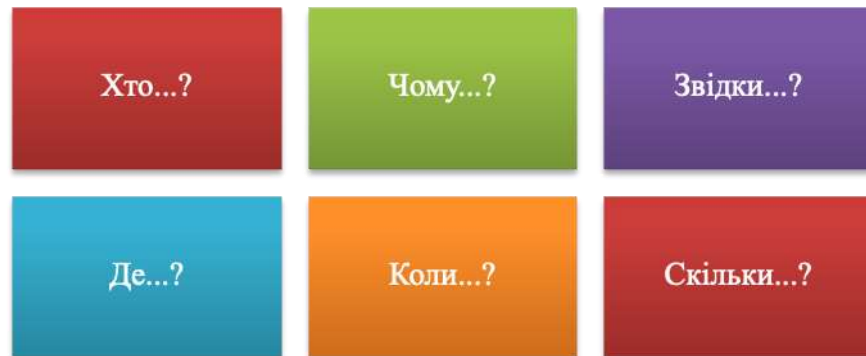

Рис.2.15. Стратегія «Читання в парах»

Уважно слухайте відповіді один одного, за потреби доповніть.

Пропонували також завдання, спрямовані на розвиток мовленнєвої компетенції дитини, що допоможуть розвинути навички читання та письма, навчать правильно будувати речення «Причина, наслідок, мета». Частини речень з'єднані сполучниками «тому що» або «щоб». Поряд є малюнки, подивившись, на які легко відновити зміст речень. Учням пропонували дописати речення. Таким чином, вони збагатять свій словниковий запас, увагу, розвинуть навички правопису, уяву й фантазію, зорове сприйняття (див.додаток Д).

Одним із основних інструментів оцінювання є технологія зворотнього зв'язку, в основі якої лежить використання чек – листів. Застосування чек-листів допомагає формуванню таких навичок, як: самоаналіз, самоконтроль, самокорекція, самооцінювання. В учнів розвиваються вміння планувати здобуття знань, самостійно застосовувати знання, аналізувати свої досягнення та недоліки, планувати шляхи виправлення помилок. У своїй діяльності ми використовували чек-лист читання, де кожен учень виконавши завдання-розмальовує квадратик і бачить свій прогрес в читацькій діяльності (див.рис.2.16.) (див.додаток Е).

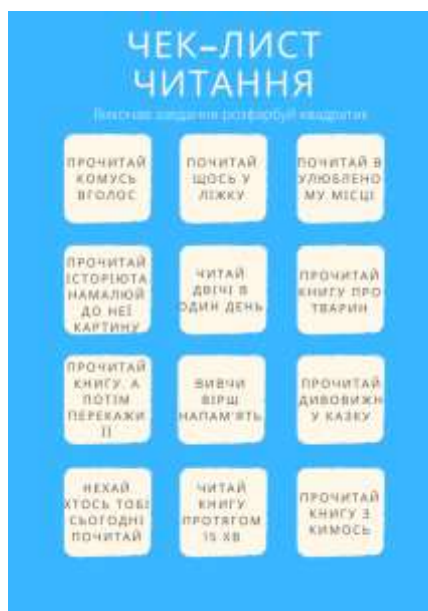

Рис.2.16. Чек-лист читання

Позитивна атмосфера в класі необхідна для навчання та розвитку учнів. Вона сприяє підвищенню навчальних досягнень учнів і сприяє підвищенню самооцінки. Створення позитивної атмосфери в класі вимагає зусиль як від вчителя, так і від учнів. За допомогою мудборду ми показали власний приклад учням, підкріпили для стимулювання позитивної поведінки, перетворили клас у приємне та надихаюче навчальне середовище (див.рис.2.17.).

Рис.2.17. Мудборд

Для розвитку гнучкості мислення, пошуку нетипового рішення завдання пропонували вправу «Якби...». Дітям пропонувалось відповісти на запитання «Якби я написав книжку, про що б вона була?». Потім у двох реченнях пояснити, чому саме такий вибір; «Чарівні перетворення», «Слово в

слові», «Якщо я стану Дідом Морозом», «Чарівний капелюх» (див. додаток Є).

Для формування в учнів критичного мислення на уроці літературного читання «Українська народна казка «Вовк та собака»» пропонували дискусію з використанням графічного організатора «Шкала ставлень» за питанням «Кого ви підтримуєте: вовка, який буває голодним, але живе вільно, чи собаку, якого ситно годує хазяїн, але він не має волі?» (див. рис. 2.18.)

Рис. 2.18. Графічний організатор

- Напишіть своє ім'я на стікері та розмістіть його на шкалі.
- Об'єднайтеся у групи залежно від вашого вибору. Одна група — ті, хто підтримує вовка, друга група — ті, хто підтримує собаку. Доберіть аргументи на захист своєї позиції. Третя група — «Не знаю» добирає по 2 аргументи на захист кожної з позицій. Кожен учасник групи «Не знаю» робить вибір, до якої з двох інших груп приєднатись, і пояснює, чому цей вибір саме такий.

Чим краще атмосфера та мікроклімат в команді, тим вище показники її ефективності та успішності. Найефективнішими методами є тимбілдінг вправи та ігри. Саме їх ми використовували на практиці: вправа «Звірина сімейка». Суть вправи полягає в тому, що учні отримали картки з зашифрованим текстом. На картці зображено малюнок, який позначає тварину, і малюнок, який позначає члена сім'ї. Наприклад: акула мама, тигр бабуся тощо. Учні отримують картки, але подивитись можуть лише тоді, як всі учасники отримали свою картку. Тоді за сигналом кожен дивиться на свою картку та намагається знайти іншого члена своєї сім'ї. Для пошуку можна використовувати лише звуки тварин, імітувати поведки тварин, невербально пояснювати свою роль. Коли «звірина сімейка» знайшлась, вони шикуються за віком: від найстаршого (бабуся, дід) до наймолодшого (дочка, син). Перемагає та «сімейка», яка перша знайшлась та побудувалась. В кінці

вправи обов'язково потрібно включити обговорення, де діти рефлексують на тему складності чи легкості розуміння іншого без слів, надають зворотній зв'язок щодо завдання. У ході виконання вправи за допомогою педагогічного спостереження ми з'ясували, що дітям досить складно знаходити порозуміння без слів, невербальна комунікація розвинена слабо, учні відчували труднощі, пояснюючи, яку роль в «звіриній сім'ї» займають.

В систему вправ розвитку навичок командної роботи також включили модифіковану вправу «Ноїв ковчег». Суть вправи полягає в тому, що учням дають картки з малюнками тварин і кожна «тваринка» має знайти собі пару. Модифікація полягала в тому, що замість тварин на картках зображені емоції (злість, страх, радість, задоволення) і учні без слів мають знайти собі пару, відтак вправу назвали «Ковчег настрою». Учасникам дозволено зображати емоцію за допомогою невербальної лексики (міміка, жести, пози тощо). Після того як учні об'єднались в пару, вони показують картки одне одному. Утворена пара створює дошку своєї емоції (мудборд) і презентує решті класу. Запропонована вправа розвиває емпатію, емоційний інтелект, толерантність, навички невербальної комунікації. В ході виконання вправи учні відчували суттєві труднощі, їм було важко диференціювати зображені емоції та зобразити емоцію самому. Під час обговорення вправи діти зізнались, що важко розрізнити емоції, наприклад смуток та образу, задоволення та радість. Подальше зображення емоції на дошці допомогло закріпити навички розпізнавання емоцій іншого.

Також застосовувалися вправи «Склади новорічний адвент-календар», «Фанти» та «Правила в малюнках» (див. додаток Ж).

Для розвитку критичного мислення використовували педагогічну вправу «Біном» з модифікацією. Суть вправи полягала в тому, що дітям давали два максимально не пов'язаних слова (стілець і хмара; квадрат і слон) і учні мали придумати 10 варіантів речень з цими словами. Перші 2-3 речення переважно досить стандартні. Для того щоб вигадати наступні, дітям доводиться досить постаратись. Модифікація полягає в тому, що останні два

речення діти повинні закодувати за допомогою графічного зображення (створюють текст «нової природи») і вже в такому вигляді представити класу. В ході виконання вправи «Історія в малюнках» та «Мовний спінер» учням доводилося не лише застосовувати власні знання, але й аналізувати, вигадувати способи представлення речень, створювати новий вид речення – графічний (вищий рівень критичного мислення) (див.додаток 3).

Підсумовуючи, зазначимо, що експериментальна програма включала комплекс вправ інтегрованих в навчання і спрямованих на розвиток м'яких навичок. Більшість вправ стимулюють розвиток кількох навичок, включають як розвивальну, так і навчальна мету, пов'язані з темою уроку. Реалізація розробленої моделі за допомогою системи уроків української мови сприяла підвищенню рівня сформованості м'яких навичок другокласників, про що засвідчив наступний етап дослідження.

2.4 Аналіз результатів експериментально-дослідного навчання

Провівши експериментальну роботу в 2-А класі щодо використання на уроках української мови та літератури розробленої системи роботи з формування м'яких навичок другокласників текстами нової природи, можна з'ясувати ступінь її ефективності, порівнявши результати діагностики учнів 2-А і 2-Б класів. Для здобуття порівняльних даних респондентам пропонувалися завдання, аналогічні до тих, що використовувались на констатувальному етапі. Для порівняння результатів у контрольному і експериментальному класах контрольні зрізи проводилися одночасно, мета яких полягала: в експериментальному класі – перевірити вплив системи роботи з використання текстів «нової природи» на формування м'яких навичок другокласників, а в контрольному – перевірити сформованість м'яких навичок учнів 2-го класу у процесі навчання за традиційною

методикою.

За результатами діагностики спостерігається зростання рівня сформованості критичного мислення в учнів експериментальної групи (див. табл.2.7.). В експериментальній групі після проведення експерименту лише 4% учнів характеризуються низьким рівнем сформованості критичного мислення і 54% учнів мають високий рівень.

Натомість в контрольній групі також спостерігається зменшення кількості учнів з низьким рівнем критичного мислення та не спостерігається зростання кількості учнів з високим рівнем сформованості критичного мислення (див.рис. 2.19).

Таблиця 2.7.

Рівень сформованості критичного мислення до і після експерименту

Клас	Високий		Середній		Низький	
	до	після	до	після	до	після
2-А	45%	45%	45%	41%	10%	4%
2-Б	46%	54%	47%	42%	7%	4%

Рисунок 2.19. Діаграма динаміки розвитку критичного мислення учнів контрольної та експериментальної груп

Отже, зростання рівня сформованості критичного мислення спостерігається, як в експериментальній групі, так і в контрольній, тим не менш, в експериментальній групі суттєво зросла кількість учнів з високим рівнем сформованості критичного мислення, що свідчить про ефективність системи вправ.

Також спостерігаються зміни сформованості комунікативних навичок в учнів других класів. В експериментальній групі на 7% зросла кількість учнів з високим рівнем комунікативних навичок, тоді як в контрольній групі кількість школярів з високим рівнем розвитку залишилась незмінною. Кількість школярів з низьким рівнем комунікативних навичок в експериментальній групі зменшилась на 18%, що є суттєвим показником. В контрольній групі – на 10% (див.табл. 2.6).

Таблиця 2.8.

Рівень сформованості комунікативних навичок до і після експерименту

Рівень	Високий		Середній		Низький	
	до	після	до	після	до	після
2-А	10%	10%	28%	38%	62%	52%
2-Б	11%	18%	25%	36%	64%	46%

Тобто, зростання рівня комунікативності спостерігається в обох групах, але в експериментальній групі результат вищий. Представимо дані результати на діаграмі 2.13 (див.рис.2.20.):

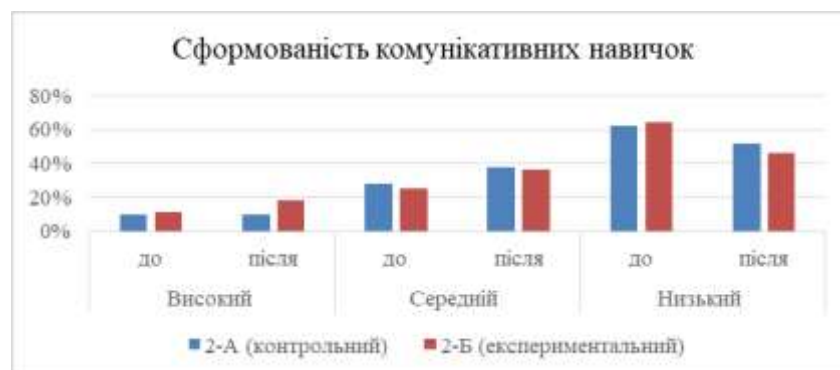

Рисунок 2.20. Діаграма динаміки розвитку комунікативних навиків учнів контрольної та експериментальної груп

Наступна навичка, яку ми розвивали на уроках української мови за допомогою текстів «нової природи», - навичка командної праці. Варто

зауважити, що до початку експерименту ця навичка була достатньо сформована в учнів 2-х класів. Відповідно після експерименту суттєвих змін не відбулось (див.рис. 2.21). Тим не менш, стерігаємо зростання в експериментальній групі кількості учнів з високим рівнем розвитку цієї навички: до експерименту в 32% досліджуваних діагностовано високий рівень сформованості цієї навички, після експерименту – 39%. У контрольній групі також спостерігається зростання на 3% (див.табл. 2.9). Кількість учнів з низьким рівнем сформованості навички командної праці до і після експерименту не змінилась як в експериментальній групі, так і в контрольній.

Таблиця 2.9.

Рівень сформованості навички командної праці до і після експерименту

Рівень	Високий		Середній		Низький	
	до	після	до	після	до	після
2-А	31%	34%	62%	59%	7%	7%
2-Б	32%	39%	64%	47%	4%	4%

Тобто, відмічаємо недостатню ефективність запропонованої програми щодо розвитку навички командної праці. Отже, рекомендовано розширити кількість завдань, спрямованих на розвиток командної роботи.

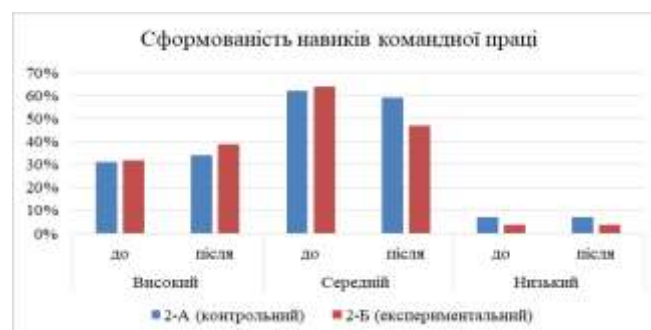

Рисунок 2.21. Діаграма динаміки розвитку навиків командної роботи учнів контрольної та експериментальної груп

Натомість, ефективною виявляється методика для формування навички креативності (див.табл. 2.10). В експериментальній групі високий рівень креативності (за загальним балом) зріс на 9%. Тобто, в 19% досліджуваних учнів експериментального класу діагностуємо високий рівень

креативності. Натомість в контрольному класі зростання відбулось на 5%. В експериментальній групі на 10% менше учнів демонструють низький рівень креативності після експерименту у порівнянні з результатами до впровадження системи.

Таблиця 2.10.

Результати діагностики рівня креативності в учнів 2-х класів

Рівень	Високий		Середній		Низький	
	до	після	до	після	до	після
2-А	10%	15%	47%	47%	43%	37%
2-Б	10%	19%	49%	50%	41%	31%

Дані, отримані у ході контрольного етапу, свідчать про вірогідність висунутої гіпотези та ефективність розробленої системи роботи, яка сприяє формуванню м'яких навичок молодших школярів. Адже у процесі цілеспрямованого використання текстів «нової природи» в учнів експериментального класу порівняно з контрольним підвищився рівень сформованості м'яких навичок з усіх компонентів, які були проаналізовані. Тобто ми отримали результати, які свідчать про ефективність експериментальної роботи. Отже, система роботи, що передбачає впровадження текстів «нової природи», його ключових елементів, може застосовуватись на уроках словесності.

Висновки до розділу 2

У розділі проаналізовано типову освітню програму для молодших класів та визначено компетентності, які необхідно формувати та розвивати на уроках української мови та читання.

Проаналізовано підручники з української мови та читання для учнів 2 класів. Розглянуто вправи, запропоновані в підручниках для розвитку м'яких

навичок учнів. Виявлено, що підручники для 2-го класу сформовані з використанням вправ та текстів нелінійної структури (використання шрифтів, кольору, графіки, медіа файлів тощо).

Продіагностовано обізнаність вчителів молодших класів з поняттям текстів «нової природи», їх різновидів та способів використання. А також здійснено діагностику стосовно поняття м'яких навичок та методів їх формування.

Проведено психолого-педагогічний експеримент, який включає три етапи: констатувальний, формувальний та контрольний. На констатувальному етапі проведено діагностику учнів 2-х класів щодо сформованості комунікативних навичок, креативності, критичного мислення та командної роботи. На формувальному етапі впроваджено систему уроків української мови з використанням текстів «нової природи», спрямованих на формування м'яких навичок. На контрольному етапі проведено повторну діагностику та визначено ефективність запропонованої системи вправ.

Отже, завдяки повторній діагностиці та порівняння результатів контрольної та експериментальної групи щодо сформованості м'яких навичок, виявлено ефективність запропонованої системи роботи. Особливо хороші результати відзначаємо у розвитку комунікативних навичок та креативності, значно менш ефективною є система щодо розвитку навичок командної роботи, що необхідно врахувати та відкорегувати при подальшому впровадженні.

ВИСНОВКИ

На основі аналізу психолого-педагогічної літератури сформовано визначення терміну «soft skills», яке розуміємо як комплекс неспеціалізованих, надпрофесійних навичок, які відповідають за успішну участь у робочому процесі, високу продуктивність і, на відміну від спеціалізованих навичок, не пов'язані з конкретною сферою. Тим не менш, дотримуємось компетентнісного підходу в дослідженні цієї проблеми з опорою на основні компетенції, необхідні в ХХІ ст. – критичне мислення, навички комунікації і спільної роботи, творчий підхід, навички поведінки в цифровому середовищі. Ці навички також отримали назву 4К і є необхідними в майбутньому та основними для формування в школярів.

Креативність – це здатність відмовлятися від стереотипних способів мислення. Вона включає декілька основних параметрів: легкість, гнучкість, оригінальність, точність. Критичне мислення – це здатність мислити чітко і раціонально, розуміючи логічний зв'язок між думками та ідеями. Критичне мислення характеризують через такі критерії: самостійність, інформація, постановка питань, аргументація, соціальність мислення. Комунікативні вміння – це група умінь, що характеризують особистісні якості дитини, необхідні для організації та реалізації процесу спілкування, взаємодії. Ключовими навичками в комунікації є такі: активне слухання, невербальне спілкування, ясність і лаконічність, доброзичливість, впевненість, емпатія, відкритість, повага, зворотній зв'язок. Навички командної праці – це важливий етап становлення та соціалізації. До складових процесу командоутворення відносяться такі: спільна мета відповідає особистим цілям, прийняття відповідальності за результат команди, ситуаційне лідерство і зміна стилю відповідно до особливостей завдання, конструктивна взаємодія і самоврядування, прийняття єдиного рішення.

Проаналізовано сучасні дослідження щодо розвитку процесу сприймання сучасного школяра та важливість формату подачі інформації.

Вважаємо, що формування м'яких навичок буде ефективним за умови врахування таких аспектів:

- відповідність віковим та індивідуальним особливостям;
- формування м'яких навичок на засадах педагогіки партнерства;
- поетапності роботи над формуванням м'яких навичок;
- систематичне застосування текстів «нової природи».

Проаналізовано появу текстів з іншою структурою. Тобто, замість звичайних лінійних текстів з простою графікою (таблиці, схеми, діаграми), більш актуальними стають тексти, для яких характерним є гіпертекстуальність, синтез мультимедійності та вербальних структур, активне використання графіки, віртуальної реальності та інших елементів цифрової доби. У зв'язку з пандемією та масовим переходом на дистанційне навчання, тексти нової природи набули неабиякої актуальності. Відео, звукові повідомлення, графічний контент, інтерактивні дошки для малювання, скріншоти, за допомогою яких відправляються домашні завдання, – все це приклади текстів «нової природи». Описано приклади текстів нової природи, зокрема хмари слів, мудборди, дошки історій, книжки-гармошки, антибуки тощо. Визначено способи їх застосування на уроках словесності та способи розвитку м'яких навичок засобами текстів «нової природи».

За допомогою опитування з'ясовано обізнаність вчителів щодо поняття м'які навички та методи, які використовують вчителі молодших класів для досягнення цієї мети. Визначено, що вчителі молодших класів рідко використовують тексти «нової природи» та знають мало різновидів таких текстів. Найбільш популярними є хмари слів, чек-лист, мудборди.

Продіагностовано рівень сформованості м'яких навичок в учнів других класів і виявлено, що в них досить добре сформовані навички командної роботи та критичного мислення. Натомість комунікативні навички та креативність на досить низькому рівні.

Було розроблено систему уроків української мови з використанням

текстів «нової природи», розвивальна мета яких полягала саме у вдосконаленні м'яких навичок.

Формувальний експеримент було проведено на базі Криворізького навчально-виховного комплексу №81 «Загальноосвітня школа I-II ступенів – ліцей» Криворізької міської ради Дніпропетровської області. Було обрано два класи: 2-А – експериментальний та 2-Б – контрольний. По завершенню формувального етапу, учнів обох класів повторно продіагностували на предмет сформованості комунікативних навичок, креативності, критичного мислення, командної роботи. Було виявлено суттєве зростання рівня розвитку комунікативних навичок в експериментальній групі та менш успішний розвиток комунікативних навичок в контрольній групі. Також суттєво зріс рівень сформованості креативності в експериментальній групі. Натомість, щодо навичок командної роботи суттєвого зростання не спостерігається. Тим не менш, ці навички від початку були на достатньому рівні.

Вважаємо, що експеримент продемонстрував ефективність використання текстів «нової природи» на уроках словесності з метою формування м'яких навичок. Тим не менш, варто розширити спектор вправ та впливів на формування та розвиток навичок командної роботи.

Отже, вважаємо, що мету нашого дослідження досягнуто, завдання, що планувались відповідно до мети, виконано. Отримані результати проведеного дослідження підтверджують вірогідність висунутої гіпотези.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Абашкина О.В. Soft skills: ключ к карьере / О. Абашкина // Справочник по управлению персоналом : научный журнал. – 2008. – № 9 (сентябрь). – С. 124–126.
2. Анисимова Е.Е. Лингвистика текста и межкультурная коммуникация (на материале креолизованных текстов): Учеб. пособие для студ. фак. иностр. яз. вузов – М.: Издательский центр «Академия», 2003 – 128 с.
3. Антонова О.Є. Сутність поняття креативності проблеми та пошуки // Теоретичні і прикладні аспекти розвитку креативної освіти у вищій школі монографія / за ред. О.А. Дубасенюк. – Житомир Вид-во ЖДУ ім. І.Франка, 2012. – С. 14-41.
4. Артемов В.А. Психология обучения иностранным языкам / В.А.Артемов. – М.: Просвещение, 1969. – 279 с.
5. Балик Н.Р. Програма Intel - "Навчання для майбутнього" як один із напрямів підготовки майбутніх педагогів до використання інформаційно-комунікаційних технологій у професійній діяльності [Електронний ресурс] / Н.Р. Балик, Г.П. Шмигер // Комп'ютер у школі та сім'ї. - 2010. - № 6. - С. 20-23. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/komp_2010_6_6
6. Бацунов С. Н., Дереча И. И., Кунгурова И. М., Слизкова Е. В. Современные детерминанты развития soft skills // Научно-методический электронный журнал «Концепт». – 2018. – № 4 (апрель). – С. 12–21.
7. Бех І. Д. Компетентнісний підхід у сучасній освіті [Текст] / І. Д. Бех // Педагогіка вищої школи: методологія, теорія, технологія. – Київ : Генезис. – 2009. – С. 21–24.
8. Бібік Н. М. Компетентнісна освіта: від теорії до практики / Бібік Н. М., Єрмаков І. Г., Овчарук О. В. – К. : Плеяди, 2005. – 120 с.
9. Богуш А. М., Гавриш Н. В. Дошкільна лінгводидактика: Теорія і методика навчання дітей рідної мови: Підручник / За ред. А. М. Богуш. — К.: Вища шк., 2007. - 542 с.: іл
10. Большакова І.А. Українська мова та читання: підруч. для 2 кл.

закл. загальн. середн. Освіти (у 2х частинах): Ч. 1 / І. Большакова, М. Пристінська. – Харків: Видавництво «Ранок», 2019. – 96с.

11. Большакова І.А. Українська мова та читання: підруч. для 2 кл. закл. загальн. середн. Освіти (у 2х частинах): Ч. 2 / І. Большакова, М. Пристінська. – Харків: Видавництво «Ранок», 2019. – 96с.

12. Бондаренко Н. Новий підручник як невід'ємна складова системної перебудови мовної освіти / Н. Бондаренко // Українська мова і література в школі. – 2005. – № 2. – С. 2–5.

13. Варзацька Л.О. Навчання мови та мовлення на основі тексту: Посібник для вчителів. – К.: Рад.школа., 1986.

14. Васильєва О.В. Критерії та рівні сформованості комунікативної компетентності молодших школярів [Електронний ресурс] / О. В. Васильєва // Педагогічний альманах. - 2013. - Вип. 20. - С. 16-22. - URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pedalm_2013_20_4

15. Вашуленко М. С. Методика навчання української мови в початковій школі : [навчальний посібник для студентів факультету підготовки вчителів початкових класів] / М. С. Вашуленко. – К. : Літера, 2010. – 368 с.

16. Вашуленко М. С. Українська мова та читання: підруч. для 2 класу закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах). Ч. 1 / М.С. Вашуленко, С.Г.Дубовик. — К. : Видавничий дім «Освіта», 2019. — 144 с.

17. Вашуленко О. В. Українська мова та читання: підруч. для 2 класу закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах). Ч. 2 / О.В. Вашуленко. — К.: Видавничий дім «Освіта», 2019. — 144 с.

18. Ващенко Л. Компетентнісний підхід в освіті: від засвоєння знань до оволодіння ними / Л. Ващенко // Біологія і хімія в сучасній школі. – 2012. – № 4. – С. 14–18.

19. Выготский Л. С. Мышление и речь. М.: Лабиринт, 1999. Т. 2. 352 с.

20. Гальперин П. Я. Психология мышления и учение о поэтапном

формировании умственных действий / П. Я. Гальперин // Исследование мышления в советской психологии. – М. : Наука, 1966. – С. 236–277.

21. Гарбузюк І. В. Conceptual and categorical analysis of adolescent education based on the development of life skills. Сучасний виховний процес: сутність та інноваційний потенціал : матеріали звіт. наук.-практ. конф. Ін-ту проблем виховання НАПН України НАІР, м. Івано-Франківськ, Україна. 2019. С. 49–54.

22. Гончаренко, С. Гуманізація освіти – виховання творчої особистості/ С. Гончаренко // Педагогічна газета. – 2005. – № 12. – С. 2.

23. Гудзик І. Ф. Компетентностно ориентированное обучение русскому языку в начальных классах / И. Ф. Гудзик. – Черновцы : Букрек, 2007. – 496 с.

24. Давидова В.А. Слушать, говорить и договариваться: что такое soft skills и как их развивать / В. Давидова. – URL : <http://theoryandpractice.ru/posts/11719-soft-skills>

25. Дементієвська Н. П. Підготовка вчителів до використання інтерактивних комп'ютерних моделей для навчання учнів через дослідження [Електронний ресурс] / Н. П. Дементієвська // Інформаційні технології і засоби навчання. - 2020. - Т. 80, № 6. - С. 222-242. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ITZN_2020_80_6_16

26. Державний стандарт початкової освіти: від 21 лютого 2018 року / Міністерство освіти і науки України. – Офіц. вид. – Київ: КабМін України, 2018. – 37 с.

27. Длугунович Н. А. SOFT SKILLS як необхідна складова підготовки ІТ-фахівців / Вісник Хмельницького національного університету, №6, 2014 (219)

28. Єщенко Т.А. Лінгвістичний аналіз тексту. – К.: Академія. – 2009. – 264с.

29. Жадько Н. В. Управленческая эффективность руководителя / Н. В. Жадько, М. А. Чуркина. М. : Альпина Бизнес Букс, 2009. - 245 с.

30. Життєва компетентність особистості: від теорії до практики: Наук./ метод. посіб. / За ред. І. Г. Єрмакова.— Запоріжжя: Центріон, 2005.
31. Закон України «Про освіту» 2017 року [Електронний ресурс]. – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/214519>
32. Золочевська М. В., Морзе Н. В. Методична підготовка майбутніх учителів інформатики до використання дослідницьких методів навчання / М. В. Золочевська, Н. В. Морзе // Інформаційні технології і засоби навчання : електронне наукове фахове видання. – 2010. – Том 17, №3.
33. Ивонина А.И., Чуланова О.Л., Давлетшина Ю.М. Современные направления теоретических и методических разработок в области управления: роль soft-skills и hard skills в профессиональном и карьерном развитии сотрудников // Интернет-журнал «Науковедение» Том 9, № 1 (2017)
34. Ігнатенко Н. В. Дидактичне забезпечення розуміння навчальних текстів учнями початкових класів : автореф. дис. канд. пед. наук : 13.00.09 / Н. В. Ігнатенко ; Ін-т педагогіки АПН України. – К., 2001. – 20 с.
35. Казакова Е. А. Тексты новой природы: проблемы междисциплинарного исследования / Психологическая наука и образование, 2016. Т. 21. № 4. С. 102–109
36. Клустер Д. Что такое критическое мышление?//Перемена: Международный журнал о развитии мышления через чтение и письмо.2001, № 4, С.36-40.
37. Коваль К.О. Розвиток «soft skills» у студентів – один з важливих чинників працевлаштування. Вісник Вінницького політехнічного інституту. 2015. № 2. С. 162–167
38. Ковтун О. В. Теоретичні аспекти поняття «загальнонавчальні вміння» / О. В. Ковтун // Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету ім. К. Д. Ушинського (зб. наук. праць) // Вип. 11-12. – Одеса : ПНПУ ім. К. Д. Ушинського, 2010. – С. 200–209.

39. Концептуальні засади реформування середньої школи [Електронний ресурс] // Міністерство освіти і науки України. – 2016. – URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>
40. Костюк Г. С. Вікова психологія / Г. С. Костюк. – Київ: Рад. шк., 1976. – 270 с.
41. Костюк Г. С. Психологія в середній школі: метод. Вказівки / Г. С. Костюк. – Київ : Рад. шк., 1948. – 82 с.
42. Кроуфорд А. Технологии формирования критического мышления учащихся / Кроуфорд А., Саул В., Мэтьюз С., Макинстер Д.; за наук. ред. А. И. Пометун. - М.: Изд-во «Плеяды», 2006. - 220 с.
43. Кузьменчук И.В. Навыки XXI века и школьное образование. По материалам книги Б.Триллинг и Ч.Фейдл «Навыки XXI века. Обучение для жизни в наше время» (перевод с англ. С.Христофоровой)
44. Леонтьев А.Н. Психология общения // 3-е изд. М.: Смысл, 1999. 365 с.
45. Лернер И.Я. Процесс обучения и его закономерности / И.Я. Лернер. – М.: Знание, 1980. – 96 с.
46. Лисина М. И. Общение, личность и психика ребенка / М. И. Лисина. М.: Институт практической психологии; Воронеж: МОДЭК, 1997. 384 с.
47. Литвинова С. Г. Хмарні технології: особливості діяльності вчителів –предметників у віртуальних предметних спільнотах / Литвинова С.Г. // Теорія та методика електронного навчання. Випуск IV. – – Кривий Ріг : Видавничий відділ КМІ, 2013. – С. 165–170.
48. Локшина О. І. Зміст шкільної освіти в країнах Європейського Союзу: теорія і практика (друга половина ХХ – початок ХХІ ст.) : монографія / Олена Ігорівна Локшина. – Київ : Богданова А. М., 2009. – 404 с.
49. Мартинова Р.Ю. Цілісна загальнодидактична модель змісту навчання іноземних мов: [Монографія] / Р.Ю.Мартинова. – К.: Вища школа,

2004. – 454 с.

50. Мединська Н.М. Текст як засіб формування мовної особистості / Н. Мединська // Нова пед. думка. - 2011. - № 3. - С. 41-44.

51. Мойсеюк Н.Є. Педагогіка: навч. посіб. / Н. Є. Мойсеюк. - 5.вид., доп. і перероб. - К. : [б.в.], 2007. - 656 с.

52. Морзе Н.В Навички наукового спілкування з використанням технології Wiki: навчальний посібник / Н.В. Морзе, Л.О. Варченко-Троценко. – Кам'янець-Подільський : ПП Буйницький О.А., 2017. – 152 с.

53. Навчальні тексти нової природи: творимо, радимо, тренуємо: Методичні рекомендації / М. І. Скрипник, Т. С. Кравчинська, Н. П. Волинець. – К. : ЦПО, 2021. – 60 с.

54. Навыки XXI века: новая реальность в образовании: интервью с профессором Мельбурнского университета П. Гриффиномм. – URL : <http://osvitanova.com.ua/posts/10-navyky-xxi-veka-novaia-realnost-v-obrazovanuu>.

55. Наказ про проведення експерименту всеукраїнського рівня за темою «Організаційно-педагогічні умови формування в учнів м'яких навичок шляхом соціально-емоційного та етичного навчання». - URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/news/Новини/2019/11/19/1431-vid-18112019.pdf>

56. Нанаєва Т. В. Інноваційні освітні програми корпорації Intel / Т. В. Нанаєва // Комп'ютер у школі та сім'ї. – 2010. – №6. – С. 3-5.

57. Наход С.А. Значущість «Soft skills» для професійного становлення майбутніх фахівців соціономічних професій. Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. Серія 5 : Педагогічні науки: реалії та перспективи. 2018. № 63. С. 131–135.

58. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012 – 2021 роки. - URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/344/2013#n10>

59. Немов Р.С. Психология: Учеб. для студ. высш. пед. учеб. заведений: В 3 кн. — 4-е изд. — М.: Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 2001. —

Кн. 3: Психодіагностика. Введение в научное психологическое исследование с элементами математической статистики. — с. 116

60. Нова українська школа: poradnik для вчителя / Під заг. ред. Бібік Н. М. — К.: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. — 206 с.

61. Овчарук О.В. Компетентнісний підхід в освіті: Загальноєвропейські підходи [Електронний ресурс] / О.В. Овчарук // Інформаційні технології і засоби навчання. – 2009. – №5 (13).

62. Онищук В.А. Урок в современной школе: Пособие для учителей. – М.: Просвещение, 1981. — 191 с.

63. Остапенко Г.С. Українська мова та читання: підруч. для 2 класу закл. загал. серед. освіти (у 2-х част.). Ч.1 / Г.С. Остапенко. – К.: Світич, 2019. – 128с

64. Паламарчук В. Ф. Взаимосвязь образования, воспитания и развития учащихся на уроке. -Киев : Радянська школа, 1982. 33 с.

65. Паращенко Л.І. Технологія формування ключових компетентностей у старшокласників: практичні підходи. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: Бібліотека з освітньої політики / Під заг. ред. О.В.Овчарук. Київ: «К.І.С.», 2004. С. 71–84.

66. Пентилюк М. І. Текстодцентричний аспект формування риторичних умінь і навичок / М. І. Пентилюк // Актуальні проблеми сучасної лінгводидактики : зб. статей. – К. : Ленвіт, 2011. – С. 96–108.

67. Пометун О. Запровадження компетентнісного підходу – перспективний напрям розвитку сучасної освіти // Вісник. – 2004. - №22

68. Пометун О. І. Нова українська школа: розвиток критичного мислення у учнів початкової школи : навч.-методичний посібник / О. І. Пометун – К.: Видавничий дім «Освіта», 2020. – 192 с.

69. Пономарьова К. І. Формування комунікативної компетентності молодших школярів у процесі навчання української мови: методичний посібник/ Пономарьова К. І. – Київ: КОНВІ ПРІНТ, 2020 - 88 с.

70. Пономарьова К.І. Українська мова та читання: підручник для 2 класу ЗЗСО (у 2-х частинах) : Частина 1 / К.І. Пономарьова. – К. : УОВЦ «Оріон», 2019. – 144с.
71. Психологічний словник / за ред. В. І. Войтка. – Київ: Вища шк., 1982. – 214 с.
72. Рубинштейн С.Л. Действие и навык. – Режим доступу до ресурсу: <http://psylib.org.ua/books/rubin01/index.htm>
73. Рубинштейн, С. Л. Речь и общение. Функции речи, развитие речи у детей [Текст] / С. Л. Рубинштейн // Рубинштейн С. Л. Основы общей психологии / С. Л. Рубинштейн. – СПб., 2015. – С. 381-389.
74. Савченко О. Я. Компетентнісний підхід як ресурс інноваційного розвитку шкільної освіти / О. Я. Савченко // Науковий вісник Ізмаїльського державного гуманітарного університету. - 2015. - Вип. 33. - С. 161-167. - URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvidgu_2015_33_36
75. Селевко Г. К. Педагогические компетенции и компетентность // Сельская школа: рос. пед. журн. 2004. № 3. С. 29–32.
76. Сорокин Ю. А., Тарасов Е. Ф. Креолизованные тексты и их коммуникативная функция / Ю. А. Сорокин, Е. Ф. Тарасов // Оптимизация речевого воздействия. — М.: Высшая школа, 1990. — С. 180—186.
77. Талызина Н. Ф. Психологические основы управления усвоением знаний. Дис. д-ра психол. наук. — М., 1969. — 524 с.
78. Татаурщикова Д.А. Soft skills. URL: <https://4brain.ru/blog/softskills/>
79. Темпл Ч., Стил Дж.Л., Мередит К.С. Критическое мышление - углубленная методика. Пос. 4. М.: Изд-во Ин-та «Открытое общество», 1998. - 154 с.
80. Типова освітня програма, розроблена під керівництвом О.Я. Савченко 1-2 класи від 8 жовтня 2019 року / Міністерство освіти і науки України. – Офіц. вид. – Київ: КабМін України, 2019. – 123 с.
81. Типові освітні програми для закл. загальної середньої освіти:1-2

та 3-4 класи. – К.: Видавництво «Світоч», 2019.- 336 с.

82. Трубачева С.Е. Умови реалізації компетентнісного підходу в навчальному процесі / С.Е. Трубачева // Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи (Бібліотека з освітньої політики) / під заг. ред. О.В. Овчарук. - К.: "К.І. С", 2004. - 112 с.

83. Халперн Д. Психология критического мышления. СПб.: Питер, 2000. 496 с.

84. Хуторской А. В. Ключевые компетенции и образовательные стандарты / А. В. Хуторской // Интернет-журнал «Эйдос». — 2002. — Режим доступа : <http://www.eidos.ru/journal/2002/0423.htm>

85. Эльконин, Д.Б. Избранные психологические труды/ Эльконин Д.Б. – М.: Педагогика. 2009. - 554 с.

86. Яркова Т.А., Черкасова И.И. Формирование гибких навыков у студентов в условиях реализации профессионального стандарта педагога // Вестник Тюменского государственного университета. Гуманитарные исследования. 2016. Том 2. № 4. С. 222-234.

87. Anderson L. W., & Krathwohl, D. R. (2001). A Taxonomy for Learning, Teaching and Assessing: A Revision of Bloom's Taxonomy of Educational Objectives: Complete Edition. New York: Longman.

88. Belbin R.M. (1993a). Team Roles at Work. Oxford: Butterworth-Heinemann.

89. Bloom, B. S., Engelhart, M. D., Furst, E. J., Hill, W. H., & Krathwohl, D. R. (1956). Taxonomy of Educational Objectives, Handbook I: The Cognitive Domain. New York, NY: David McKay Co Inc.

90. Finnish National Agency of Education. 2016. National Core Curriculum for Basic Education 2014. Helsinki: Opetushallitus.

91. Framework for 21st century learning [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.p21.org/our-work/p21-framework>.

92. Guilford, J. P. (1950). Creativity. American Psychologist, 5, 444–454

93. How N., Strauss W. Millennials Rising: The Next Great Generation.

2000.

94. Lippman, L., Ryberg, R., Carney, R. and K. Moore, Workforce Connections: Key “Soft Skills” that foster Youth Workforce Success: Toward a Consensus Across Fields, June 2015.

[<https://www.weforum.org/agenda/2016/01/the-10-skills-you-need-to-thrive-in-the-fourth-industrial-revolution/>]

95. The 10 skills you need to thrive in the Fourth Industrial Revolution [Электронный ресурс] – URL: <https://www.weforum.org/agenda/2016/01/the-10-skills-you-need-to-thrive-in-the-fourth-industrial-revolution/>

96. The Key Competences for Lifelong Learning – A European Framework [Электронный ресурс] // Official Journal of the European Union. – 2007. – URL: <https://www.britishcouncil.org/sites/default/files/youth-in-action-keycomp-en.pdf>

97. These are the top 10 job skills of tomorrow – and how long it takes to learn them [Электронный ресурс] // World economic forum. – 2020. – URL: <http://surl.li/prfo>

98. Torrance E. P. The Search for Satori and Creativity. – Buffalo N.Y. : Creative Education Foundation, 1979.

ДОДАТКИ

Додаток А

Анкета для вчителів початкової школи

1. Як довго ви займаєтесь педагогічною діяльністю?
2. На вашу думку, які основні компетенції та навички, що необхідно сформувати в учнів молодших класів впродовж навчання?
3. Що таке «м'які навички»?
4. Чи працюєте ви над формуванням м'яких навичок на уроках? Якщо так, на яких саме?
5. Які навчальні методи ви використовуєте з розвитку м'яких навички?
6. Чи чули ви вираз тексти «нової природи»? Якщо так, що саме знаєте з даного питання.
7. Чи використовуєте ви даний засіб у своїй роботі?
8. На вашу думку, які види текстів «нової природи» варто використовувати для ключових навичок ХХІ століття?

Як довго ви займаєтесь педагогічною діяльністю?

5 відповідей

3 роки

9 років

16 років

2 роки

7 років

На вашу думку, які основні компетенції та навички, що необхідно сформувати в учнів молодших класів впродовж навчання?

5 відповідей

Необхідно формувати у дітей ЗУН, але спираючись на життєві орієнтири та ситуації

Навички, наближені до життя

Ключові компетентності НУШ та наскрізні вміння

Компетенції та навички, які потрібні для життя

Ключові НУШ

Чи працюєте ви над формуванням м'яких навичок на уроках? Якщо так, на яких саме?

5 відповідей

Так, на уроках української мови, математиці, ЯДС

Так, на всіх уроках формуються життєві навички, які знадобляться потім

Так, українська мова, читання, я досліджую світ

Так, на всіх

Так, на уроках мови та читання, математики

Які навчальні методи ви використовуєте з розвитку м'яких навички?

5 відповідей

В основному методи для розвитку емоційного інтелекту: казкотерапія, дихальні практики, тимбілдінгові вправи, гра «Коробочка емоцій»

Практичні, метод проєктів, групова робота

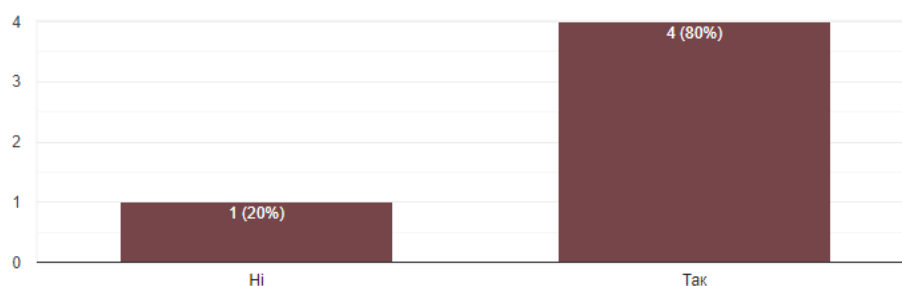
Дослідницька діяльність, практичні вправи

Метод проєктів, метод кейсів, практичні методи

Практичні методи

Чи використовуєте ви даний засіб у своїй роботі?

5 відповідей

На вашу думку, які види текстів «нової природи» варто використовувати для ключових навичок XXI століття?

5 відповідей

Чек-листи, хмари слів, дошки настрою, лепбуки

Лепбуки, проєкти, дослідницькі завдання

Інфографіку, таблиці, хмари слів, лепбуки

Лепбуки, буктрейлери, хмари слів, кросенси, лінії часу

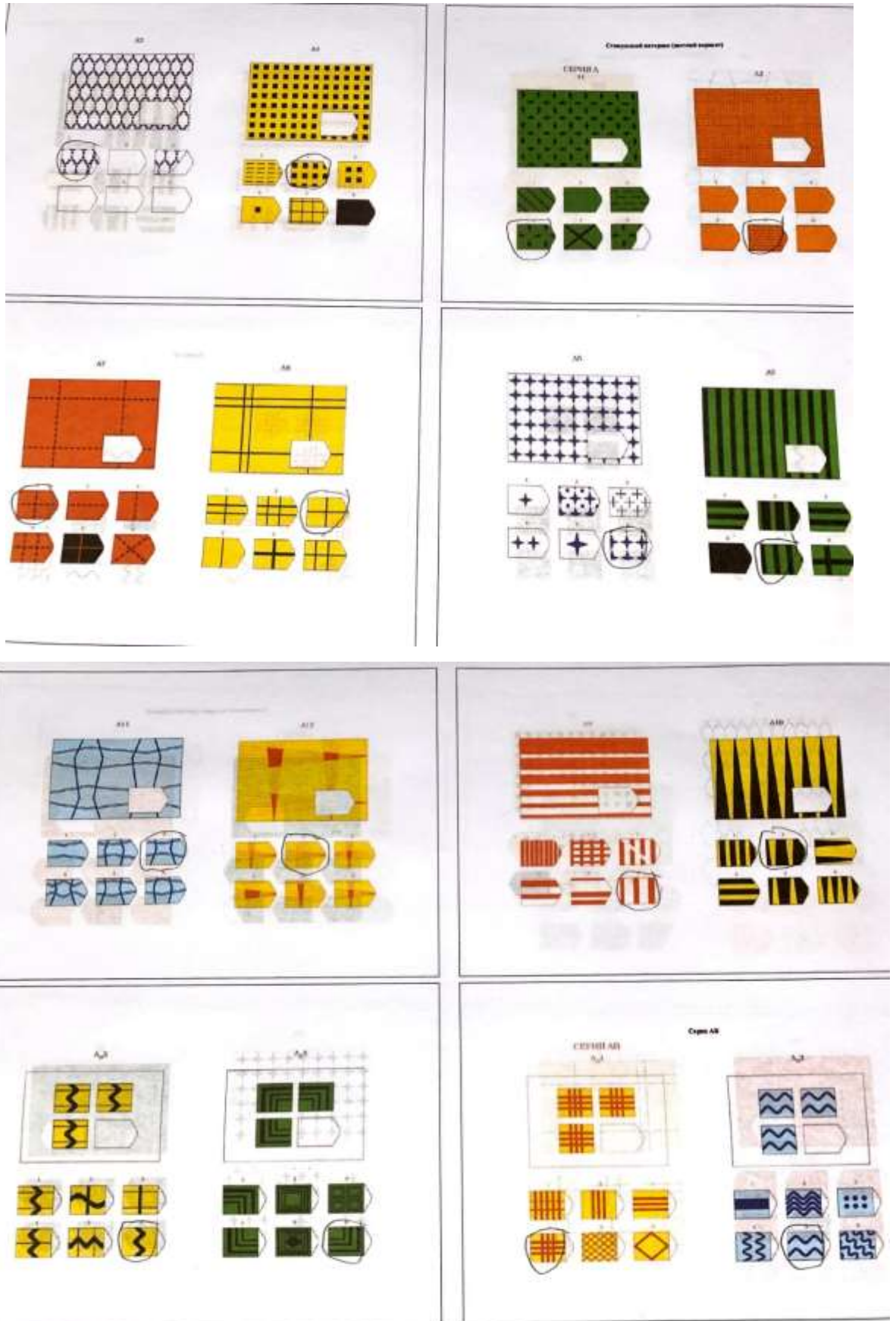
Навчально-пізнавальні

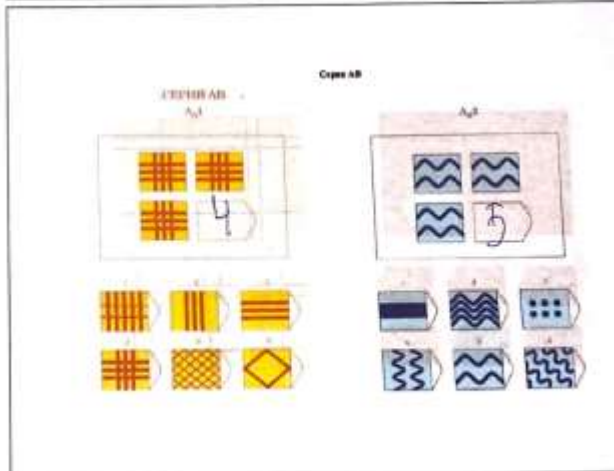
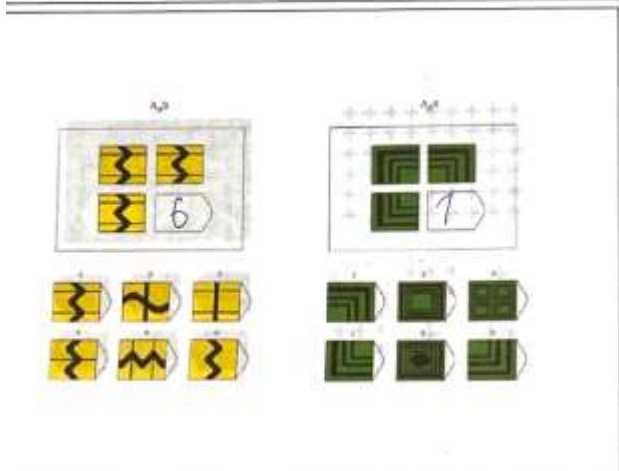
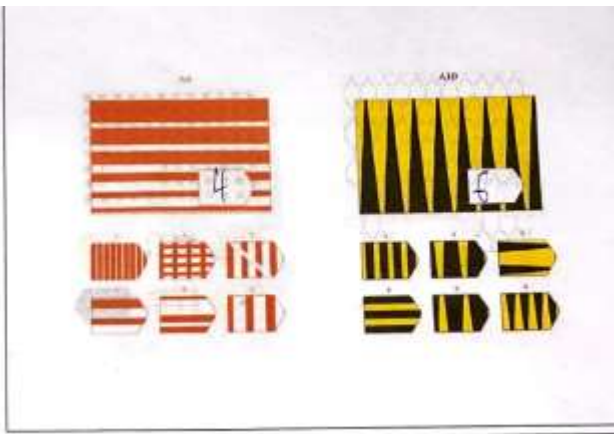
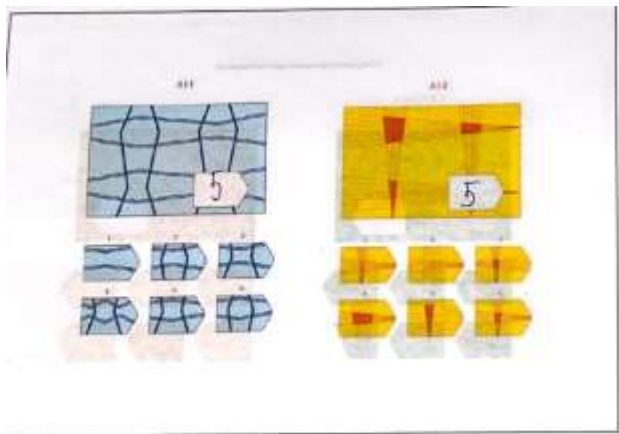
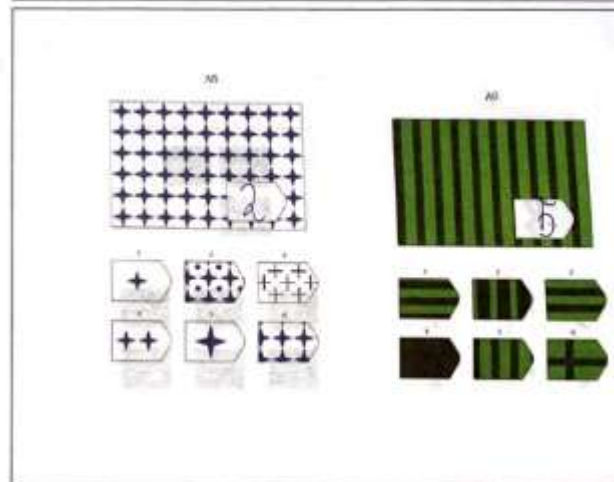
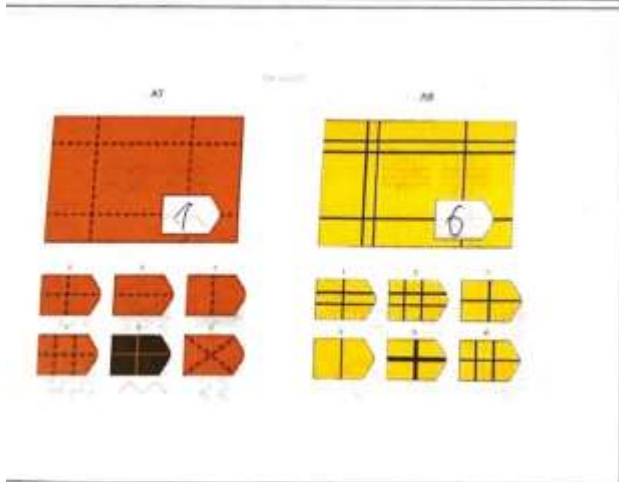
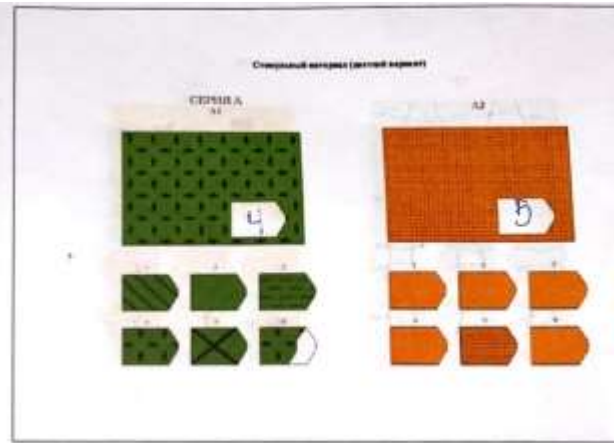
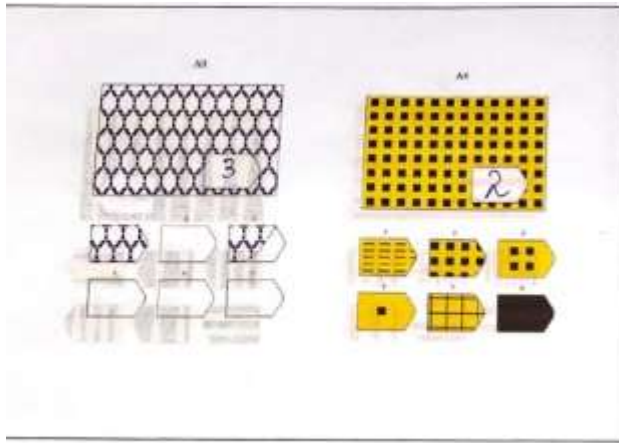
Додаток Б
Результати діагностики креативності

Додаток В

Результати діагностики критичного мислення

Додаток Г

Тест «Здатність до командної роботи»

Мета: оцінювання рівня особистості під час роботи в команді.

Інструкція: на подані нижче питання необхідно надати відповідь.

Відповідно до відповідей- порахувати бали згідно із таблицею-ключем.

1. Чи любите ви бути в центрі уваги?

Так

Ні

2. Чи легко вам вдається знайти тему для розмови з незнайомою людиною?

Так

Ні

3. Чи завжди ви уважно слухаєте співрозмовника?

Так

Ні

4. Чи є хоча б дві сфери діяльності, на яких ви добре знаєтеся?

Так

Ні

5. Чи дратує вас, якщо вашу думку ігнорують?

Так

Ні

6. Чи гарний ви оратор?

Так

Ні

7. Чи продовжуватимете ви розмови, якщо тема розмови вам не відома?

Так

Ні

8. Ви любите більше говорити, ніж слухати?

Так

Ні

9. Чи любите ви давати поради?

Так

Ні

10. Чи маєте ви власну думку щодо будь-якого питання?

Так

Ні

11. Чи покажете ви співрозмовнику, що тема розмови вам не цікава?

Так

Ні

Ключ до тесту:

За відповідь тесту «так» нараховується 5 балів, за відповідь «ні»- 0 балів.

Результати:

До 20 балів- дуже складно працювати в команді, індивідуаліст.

20-40 балів- контактна, але закрита людина.

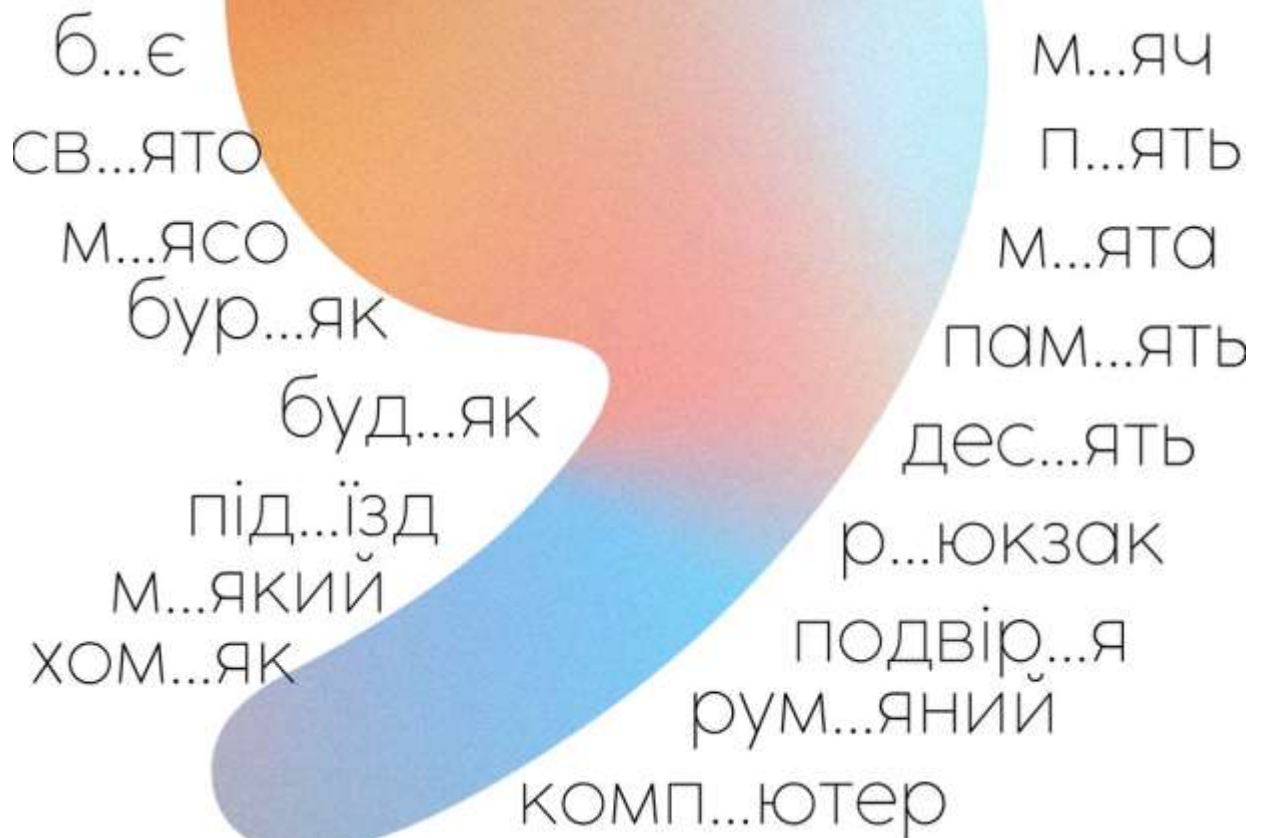
45-55- командний гравець, комунікатор.

Додаток Г

Хмара слів до теми «Правильно пишу слова з апострофом»

ХМАРА СЛІВ

Вибери із запропонованих слів ті, що пишуться з апострофом.
Склади з них хмарку слів, вписавши слова в шаблон різними
кольорами й у будь-якому напрямі.

ХМАРА СЛІВ

Вибери із запропонованих слів ті, що пишуться з апострофом.
Склади з них хмарку слів, вписавши слова в шаблон різними кольорами й у будь-якому напрямі.

Додаток Д

«Причина, наслідок, мета»

3

Розбудимо дітини

ПРИЧИНА, НАСЛІДОК, МЕТА: БУДУЄМО РЕЧЕННЯ

Розглянь малюнок, прочитай частину речення й подумай, як його завершити. Малюнки відсутню частину речення самостійно.

Дівчина танцює. тому що завідує музикою

Дити йдуть до школи. тому що намагаються

Лікар приїждо. тому що лікує хворих

Хлопчик п'є гарний чай. тому що на вулиці тепло

Пітєчка плаче. тому що бачила вогонь

4

Розбудимо дітини

ПРИЧИНА, НАСЛІДОК, МЕТА: БУДУЄМО РЕЧЕННЯ

Розглянь малюнки, прочитай частину речення й подумай, як його розпочати. Малюнки відсутню частину речення самостійно.

подарувати мамі щоб подарувати їй мамі.

зробити подарунок щоб там могли пікати.

Розпочати зводити будинок щоб у ній жила собака.

дівчинка посадить дерево щоб з'явилися плоди.

дівчинка писатиме подарунок щоб подарувати дідусяві.

Комунікативні навички

Уяви та опиши свої дії у кожній ситуації

Ти запізнюєшся на зустріч із друзями на 20 хвилин. Як ти їх про це попередити?

повіділю їм про це через 5 хвилин вранці

Мама допомогла тобі розв'язати задачу. Що ти їй скажеш?

подякую

Комунікативні навички

Уяви та опиши свої дії у кожній ситуації

Тобі дуже сподобався торт, який спекла бабуся. Що ти їй скажеш?

Вдякую!

Виходячи з автобуса, ти випадково наступив(-ла) на ногу незнайомій людині. Що ти їй скажеш?

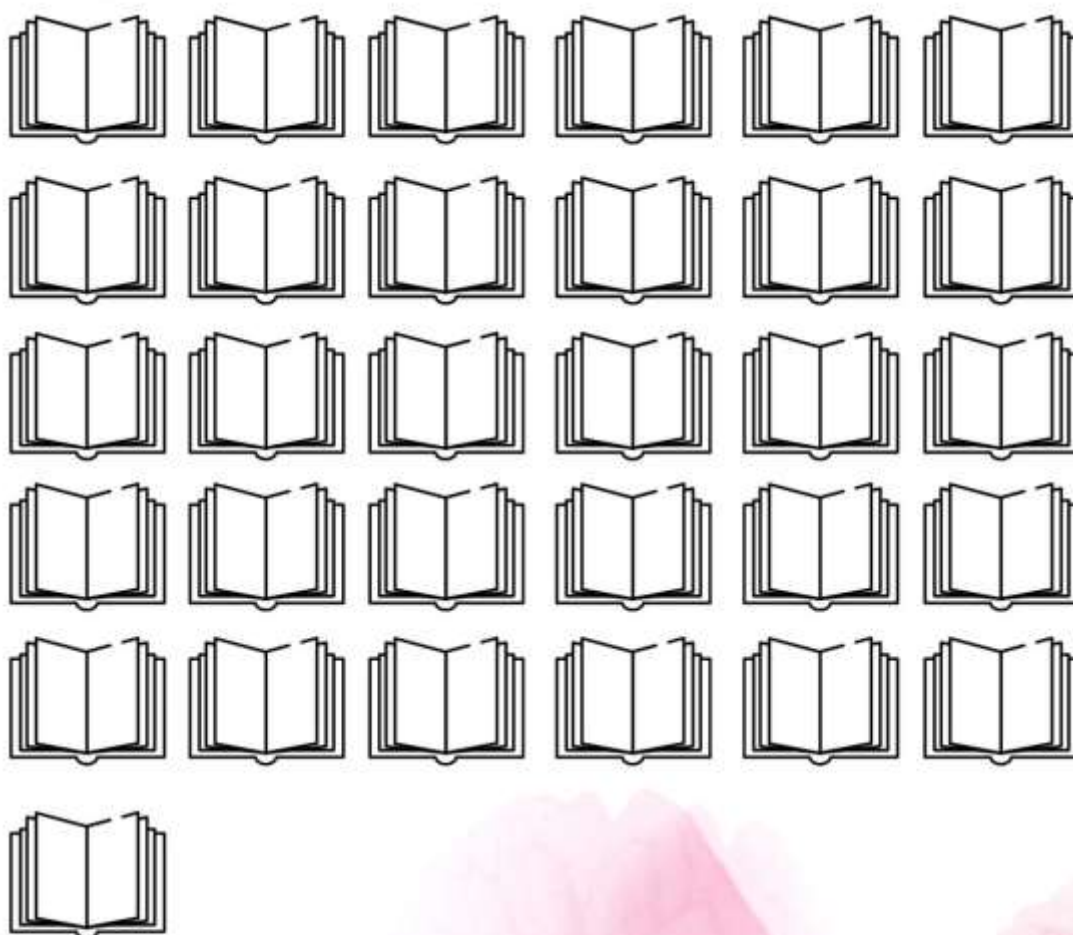
Вибачте мені, дуже шкода!

Додаток Е

Чек-лист «Читацький календар»

Читацький календар

Читай щодня, занотувуй результат (кількість прочитаних сторінок) у календар.

Скільки сторінок прочитано за 31 день _____ ?

Додаток Є
Вправа «Чарівні перетворення»

Розвиток дитини

ЧАРІВНІ ПЕРЕТВОРЕННЯ

Слова є не тільки звичайні, а й «чарівні»: переставивши в них літери, можна отримати нові слова.
Наприклад: сосна – насос.
Уважно прочитай слова і спробуй їх «перетворити».

Зміни слово *банка*, щоб вийшла назва тварини:
... *китан*

Зміни слово *рік*, щоб вийшла назва хвороби:
... *кір*

Зміни слово *ікра*, щоб вийшла назва водойми:
... *ріка*

Зміни слово *зірка*, щоб вийшла назва тонкого прутика:
... *ризок*

Зміни слово *вікно*, щоб вийшла назва прикраси:
... *вінок*

Зміни слово *смала* так, щоб вийшла назва молочного продукту:
... *масло*

Зміни слово *удар*, щоб вийшла назва корисної копалини:
... *рудол*

Copyright 2019 eBirdDevelopment.com.ua
Комплексна праця згідно з ліцензією на використання зображення

Вправа «Слово в слові»

 Розвиток дитини

СЛОВО В СЛОВІ

Знайди й напиши слова (одне або декілька), що «заховалися» в кожному слові.

● ПРИКЛАД ●

ТРИКУТНИК – ТРИ, КУТ

МОЛОТОК — *лото, молоко*

ЧАЙКА — *чай, качка*

ЗАГРОЗА — *гроза, гра*

ЗОЛОТО — *лото*

ІРИС — *рис*

ДУБОЧОК — *дуб*

ТОВАРИШ — *варши, товари*

ТУМБОЧКА — *бочка*

ЯРМАРОК — *марка*

Вправа «Якщо я стану Дідом морозом»

29 грудня

ЯКЩО Я СТАНУ ДІДОМ МОРОЗОМ

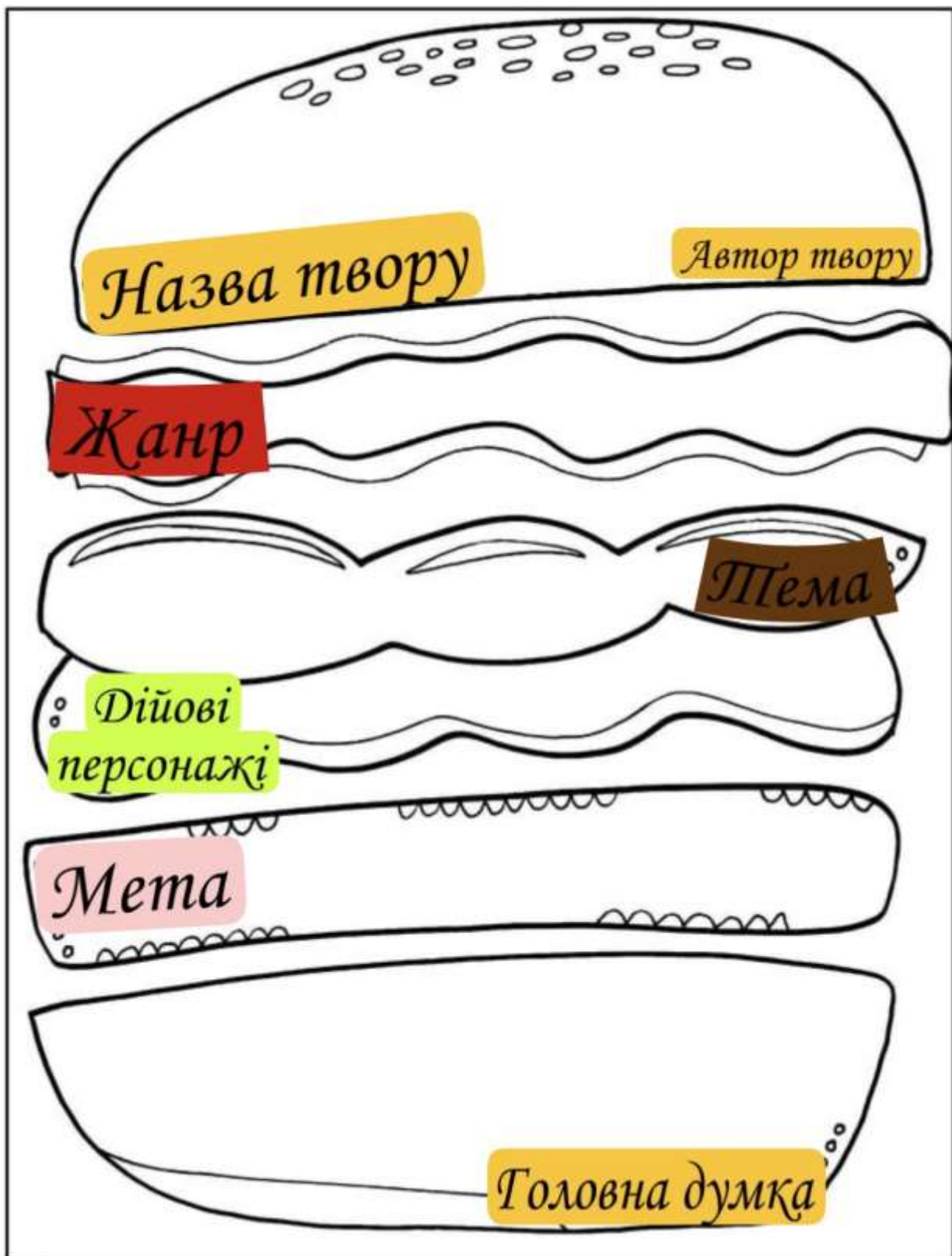
Якщо я стану Дідом Морозом, то виглядатиму так

Я матиму такі сані

Моїм улюбленим місцем для польотів буде Львів, Туреччина, Україна.

Якщо я стану Дідом Морозом, то подарую мамі собачку і ми її назвем "пусік". А дідви я подарую "дріве".

Вправа «Смачний бургер»

Додаток Ж
Новорічний адвент-календар

Вправа «Фанти»

ФАНТИ

Розріж і розклади перед собою картки так, щоб ніхто з учасників не бачив, що на них написано. Нехай кожен гравець витягує картку, читає завдання і пробує його виконати.

<p>Назви трискладове слово, у кожному складі якого була б літера «а»</p>	<p>Назви слово, що вживається тільки в множині</p>	<p>Назви слово, що однаково читається зліва направо й справа наліво</p>
<p>Пригадай назви букв і назви всі 33 букви української абетки</p>	<p>Уявіть, що ви не були в школі через хворобу і хочете дізнатися домашнє завдання. Складіть і розіграйте діалог-телефонну розмову</p>	<p>Чим вечір закінчується, а ранок починається?</p>
<p>Як записати слово «робота» п'ятьма літерами?</p>	<p>Обговоріть, що цікавіше: читати казку чи переглядати? Поясніть чому</p>	<p>Яка комаха збирає нектар із квітів і переробляє його на мед? Досліди звуковий склад слова</p>

Вправа «Правила в малюнках»

ПРАВИЛА В МАЛЮНКАХ

ПРОЧИТАЙ ПЕРЕЛІК ПРАВИЛ ДЛЯ РОБОТИ У ГРУПІ.
НАМАЛЮЙ ДО КОЖНОГО ПРАВИЛА МАЛЮНОК-
АСОЦІАЦІЮ. ДОДАЙ ДО ПРОПОНОВАНИХ ПРАВИЛ ТЕ,
ЩО ВАЖЛИВЕ ДЛЯ ТЕБЕ.

*Активна участь у
занятті*

*Один говорить-інші
слухають*

*Правила піднятої руки
Пунктуальність*

Повага до думки інших

Додаток 3

Вправа «Історія в малюнках»

ІСТОРІЇ В МАЛЮНКАХ

За кожною серією малюнків склади й запиши коротку історію (3-5 речень). Використовуй усі слова.

A grid of writing lines for the first set of images. It consists of four vertical columns, each corresponding to one of the images in the film strip above. Each column has five horizontal lines, creating a grid for writing a story.

A grid of writing lines for the second set of images. It consists of four vertical columns, each corresponding to one of the images in the film strip above. Each column has five horizontal lines, creating a grid for writing a story.

ІСТОРІЇ В МАЛЮНКАХ

За кожною серією малюнків склади й запиши коротку історію (3-5 речень). Використовуй усі слова.

мені подарували елек-
тричного робота і
він ожив і подарував
мені шарик.

медведик сидів на райдузі
і їв морозиво зі смаком
трав'янки.

Вправа «Мовний спінер»

МОВНИЙ СПІНЕР

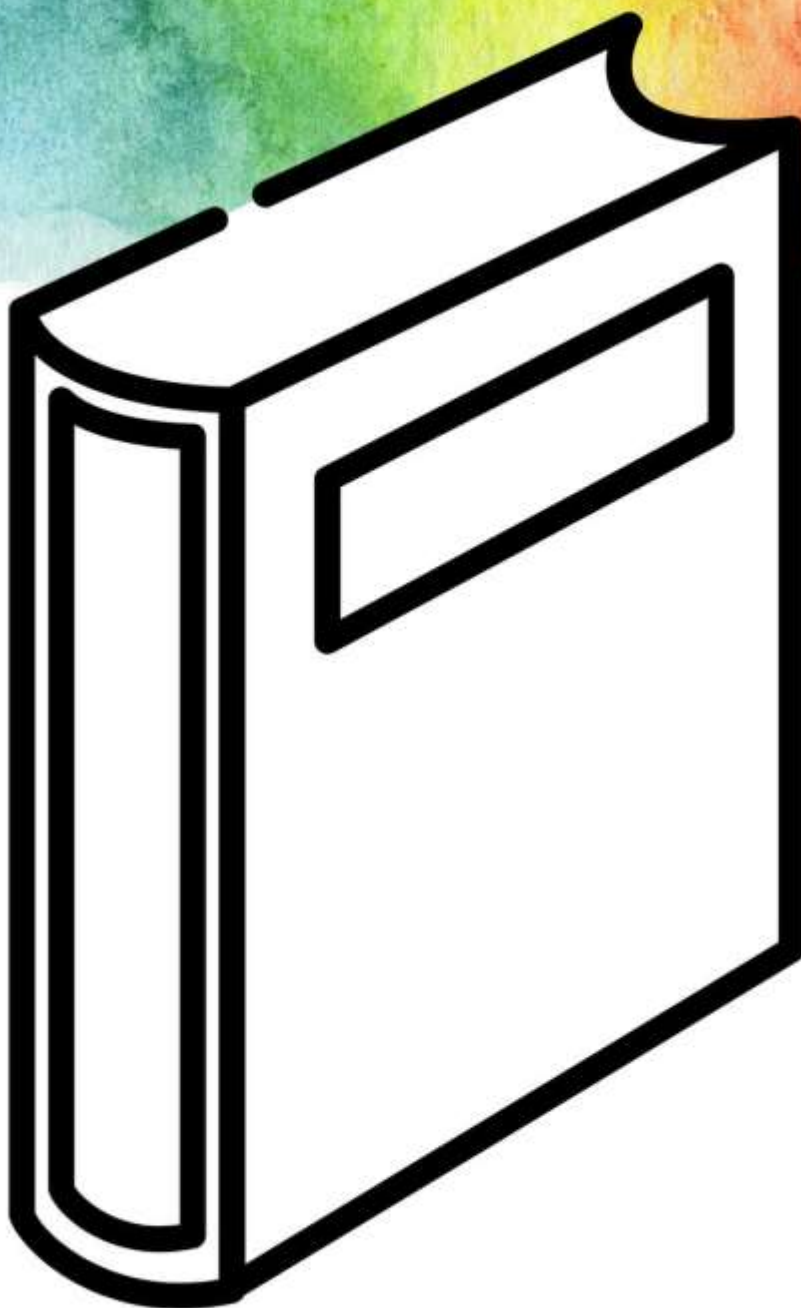
Намалюй стрілку на спінер, поклади її в центр кожного круга й покрути, визначивши персонажа, його характерні риси, подію та місце, де вона відбувається. Напиши історію.

Вправа «Рекомендую прочитати»

Рекомендую прочитати

Напиши назву й автора твоєї улюбленої книги, а потім
намалюй для неї обкладинку

Рекомендую прочитати

Напиши назву й автора твоєї улюбленої книги, а потім
намалюй для неї обкладинку

Вправа «Аналіз книги»

Аналіз книги

Назва

Ім'я

Клас

Короткий виклад змісту

Хто головні герої?

Яка ваша улюблена частина книги?

Чи сподобалась вам книга? Обґрунтуйте свою відповідь.

Цій книзі я даю _ з 5

Вправа «Карта подій»

КАРТА ПОДІЙ

Спробуй використати цей шаблон для переказу будь-якого тексту. Заповни комірки, спираючись на слова-підказки.

ХТО?

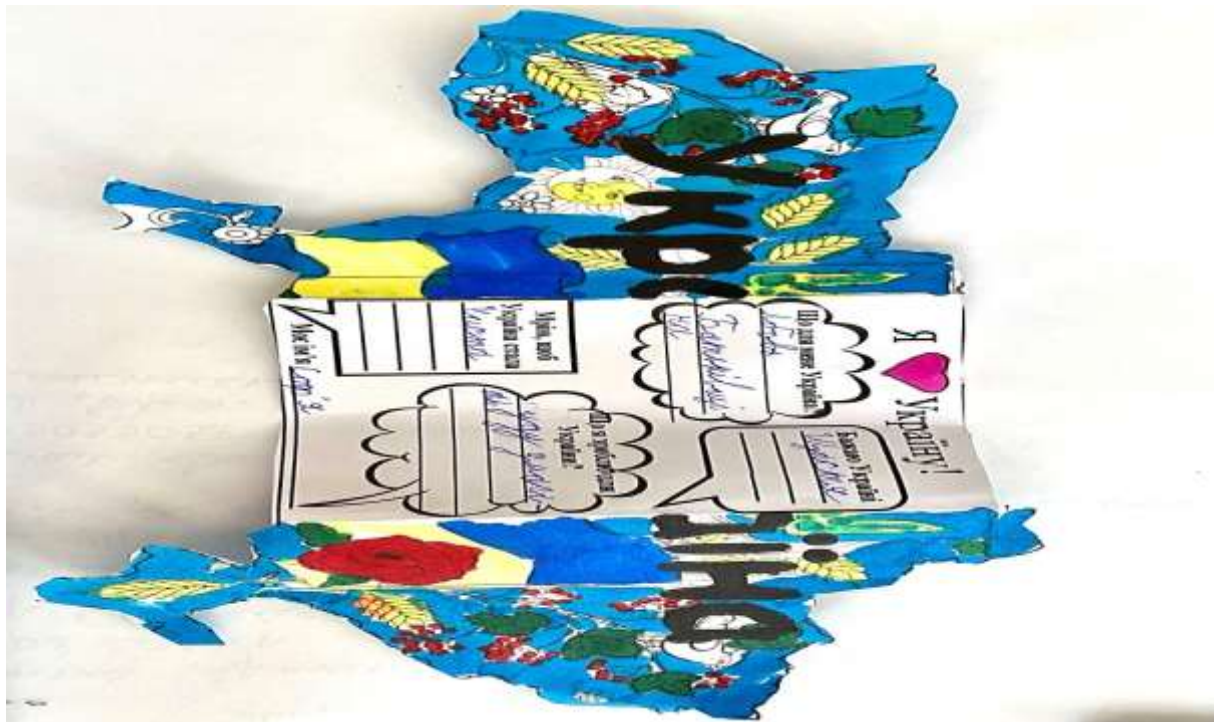
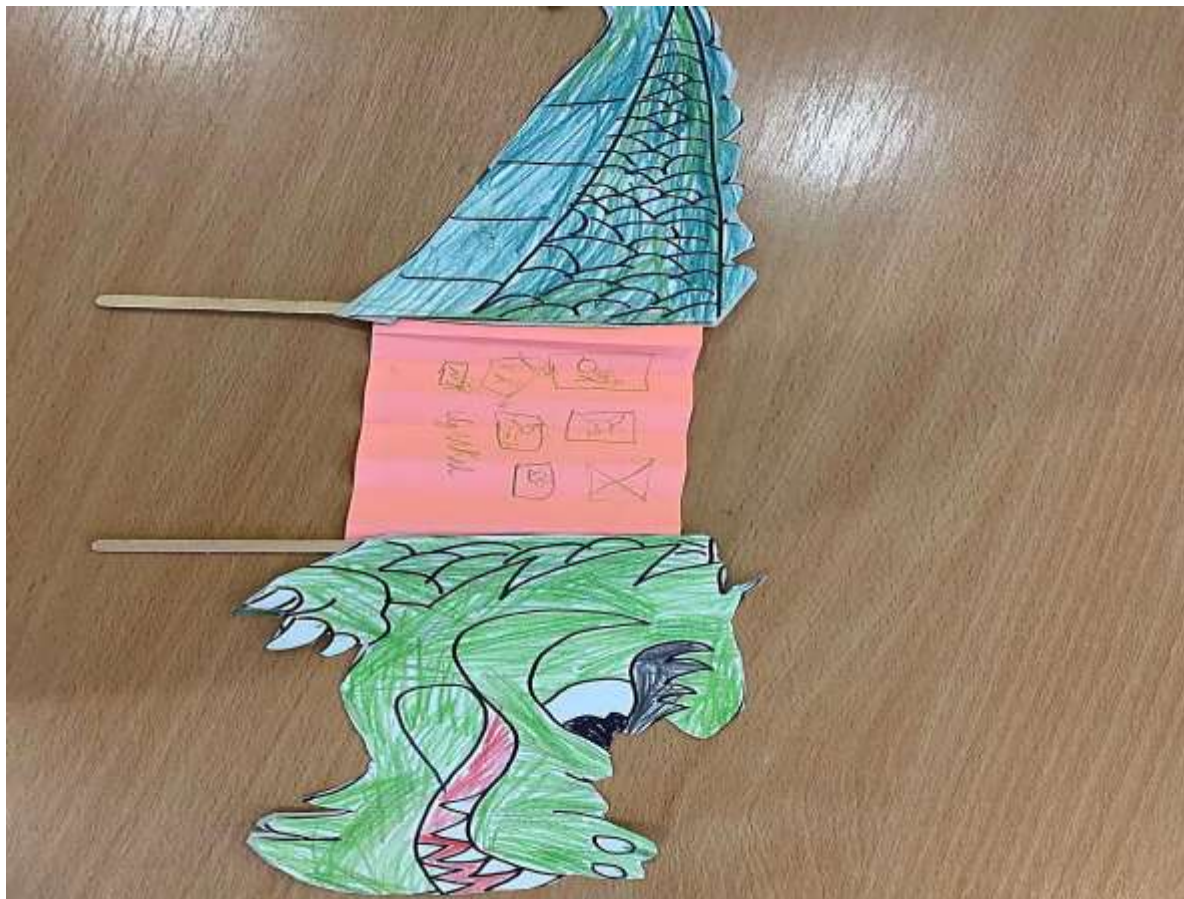
ЩО?

ДЕ?

КОЛИ?

ЧОМУ?

Приклади книжок-гармошок

Додаток И

ФОТОЗВІТ

